

НУБІП України

НУБІП України

НУБІП України

МАГІСТЕРСЬКА КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

11.05 - КМР. 1757 "С" 2021.10.18. 020. ПЗ

НУБІП України

ШУТЕНКА РОМАНА СЕРГІЙОВИЧА

2022 р.

НУБІП України

НУБІП України

НУБІП України

НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ БІОРЕСУРСІВ
І ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ УКРАЇНИ
ЕКОНОМІЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ
УДК 657

ПОГОДЖЕНО ДОПУСКАЄТЬСЯ ДО ЗАХИСТУ
Декан економічного факультету Завідувач кафедри обліку та оподаткування

Діброва А.Д.
(підпис)

Гуцаленко Л.В.
(підпис)

2022р. " " 2022р.
МАГІСТЕРСЬКА КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

на тему:

«Облікове забезпечення формування та контролю показників звіту про власний капітал»

Спеціальність 071 – "Облік і оподаткування"
Освітня програма Облік і аудит
Орієнтація освітньої програми освітньо-професійна

Гарант освітньої програми
д.е.н., професор Калюга Є.В.
(науковий ступінь та вчене звання) (підпис) (ПІБ)

Керівник кваліфікаційної роботи
магістерської роботи

к.е.н, доцент
(науковий ступінь та вчене звання)

Шевчук К.В.
(підпис) (ПІБ)

Виконав Шутенко Р.С.
(підпис) (ПІБ студента)

Київ – 2022

НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ БІОРЕСУРСІВ І ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ УКРАЇНИ

Економічний факультет

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач кафедри обліку та оподаткування

д.е.н. проф.

Гуцаленко Л.В.

2021р.

ЗАВДАННЯ

до виконання магістерської кваліфікаційної роботи студенту

Шутенку Роману Сергійовичу

(прізвище, ім'я, по-батькові)

Спеціальність

071 – "Облік і оподаткування"

Освітня програма

Облік і аудит

Орієнтація освітньої програми освітньо - професійна

Тема магістерської роботи: «Облікове забезпечення формування та контролю показників
Звіту про власний капітал»

Затверджена наказом ректора НУБіП України від "18" жовтня 2021 р. №1757 «С»

Термін подання завершеної роботи на кафедру 2022.11.11

Вихідні дані до магістерської кваліфікаційної роботи: звітність сільськогосподарських підприємств

Вихідні дані до магістерської кваліфікаційної роботи:

Перелік питань, що підлягають дослідженню:

1. Теоретичні аспекти обліку і контролю показників звіту про власний капітал
2. Облікове забезпечення формування показників звіту про власний капітал
3. Контроль показників звіту про власний капітал

Перелік графічного матеріалу: таблиці, рисунки, схеми

Дата видачі завдання "20" жовтня 2021 р.

Керівник магістерської
кваліфікаційної роботи

Шевчук К.В.

Завдання прийняв до виконання

Шутенко Р.С.

Реферат
на здобуття освітнього ступеню «Магістр» за темою:
«Облікове забезпечення формування та контролю показників Звіту
про власний капітал»

У магістерській кваліфікаційній роботі розкривається науковий метод щодо формування та контролю показників Звіту про власний капітал та оцінки достовірності його показників, наведено структуру даної форми фінансової звітності.

Магістерська кваліфікаційній робота виконана на практичних матеріалах НСП "Агрофірми "Світанок" Білоцерківського району Київської області.

Зазначено актуальність питань, що розкриваються в магістерській кваліфікаційній роботі, визначено мету дослідження та завдання роботи.

Визначено економічний зміст власного капіталу підприємства, зміст звітів про власний капітал та аналіз структури.

На практичних матеріалах досліджуваного підприємства здійснено аналіз результатів діяльності підприємства, наведено порядок складання Звіту про власний капітал, взаємозв'язки з іншими видами економічної звітності, особливості формування звітності з використанням програмного забезпечення.

Проаналізовано ефективність системи внутрішнього контролю, охарактеризовано методи аналізу та контролю. Охарактеризовано етапи аналізу Звіту про власний капітал та їх впливу на управлінські рішення, наведено рекомендації щодо вдосконалення обліку та аналізу та внутрішнього контролю на досліджуваному підприємстві.

У висновках магістерської кваліфікаційної роботи узагальнено отримані результати, наведено рекомендації щодо удосконалення обліку, аналізу та проведення внутрішнього контролю.

КЛЮЧОВІ СЛОВА: капітал, контроль, дохід, витрати, фінансовий результат, звітність, методичні прийоми.

Зміст

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ОБЛІКУ І КОНТРОЛЮ ПОКАЗНИКІВ ЗВІТУ ПРО ВЛАСНИЙ КАПІТАЛ	6
1.1. Економічна сутність власного капіталу та його складових, особливості його формування	6
1.2 Оцінка нормативно-правового забезпечення обліку власного капіталу та відображення його у звітності.....	18
1.3 Особливості застосування міжнародних стандартів обліку та фінансової звітності	23
РОЗДІЛ 2. ОБЛІКОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФОРМУВАННЯ ПОКАЗНИКІВ ЗВІТУ ПРО ВЛАСНИЙ КАПІТАЛ	31
2.1. Організаційно-економічна характеристика ПСП «Агрофірма «Світанок».....	31
2.2. Організація формування Звіту про власний капітал.....	36
2.3 Методика складання та порядок подання Звіту про власний капітал.....	40
2.4. Взаємозв'язок Звіту про власний капітал з іншими формами фінансової звітності підприємства.....	47
2.5. Складання фінансової звітності в умовах комп'ютерного середовища та забезпечення аналітичності її інформації.....	50
РОЗДІЛ 3. КОНТРОЛЬ ПОКАЗНИКІВ ЗВІТУ ПРО ВЛАСНИЙ КАПІТАЛ	55
3.1. Методичні прийоми та джерела проведення контролю.....	55
3.2 Методика контролю ефективності формування та використання власного капіталу та відображення у звітності показників.....	61
3.3 Узагальнення результатів контролю та їх вплив на прийняття управлінських рішень щодо ефективного використання власного капіталу.....	66
ВИСНОВКИ	74

ВСТУП

НУБІП України

Актуальність теми дослідження. Будь-який суб'єкт господарювання насамперед зосереджується формуванні власного капіталу. Вже під час розпочатої діяльності, юридична особа намагається розширити сферу свого господарювання за рахунок впровадження широкої комерційної мережі та диверсифікації своєї трудової діяльності. Такі розширення, звичайно, потребують додаткових фінансових вкладень, іншими словами прагне до збільшення власного капіталу.

НУБІП України

Оскільки встановлення показника «статутний капітал» у фінансовій звітності є важливим як для внутрішніх, так і для зовнішніх користувачів, спеціалісти з бухгалтерського обліку повинні вміти оцінити вплив операції на статутний та додатковий капітал підприємства.

НУБІП України

В умовах сьогодення виникла потреба у дослідженні та вдосконаленні процедур обліку та контролю обігу капіталу. Ефективна діяльність суб'єктів господарювання в Україні потребує управління фінансовими ресурсами, зокрема капіталом підприємства, що повинно забезпечити основу для стабільного розвитку підприємства та його постійного зростання на ринку.

НУБІП України

Питання теорії та практики організації методики обліку, контролю та аналізу власного і позикового капіталу досліджували у своїх працях М.Д. Алексєєнко, Ф.Ф. Бутинєць, М.М. Мосійчук, Н.Д. Прокopenко, Ф.Є. Поклонський, С.В. Пітель, Н.М. Ткаченко, В.В. Сопко, О.Д. Василик, О.М. Загородна, В.М. Івахненко, К.В. Ізмайлова, М.Я. Коробов, Л.А. Лахтіонова, В.О. Мец, Є.В. Мних, В.М. Опарін, П.Я. Попович, І.Д. Фаріон, С.І. Шкарабан та інші. Проте залишається багато невирішених та дискусійних питань, що потребують подальших досліджень.

НУБІП України

Метою магістерської кваліфікаційної роботи є дослідження облікового забезпечення формування та контролю показників Звіту про власний капітал.

НУБІП України

Для досягнення мети магістерської кваліфікаційної роботи поставлено та вирішено такі завдання:

- визначити економічну сутність власного капіталу та його складових, особливості його формування;

- провести оцінку нормативно-правового забезпечення обліку власного капіталу та відображення його у звітності;

- охарактеризувати особливості застосування міжнародних стандартів обліку та фінансової звітності;

- розкрити організаційні та методичні засади формування Звіту про власний капітал;

- визначити взаємозв'язок Звіту про власний капітал з іншими формами фінансової звітності підприємства;

- розглянути питання організації та методика контролю ефективності формування та використання власного капіталу та відображення у звітності показників;

- узагальнення результатів контролю та їх вплив на прийняття управлінських рішень щодо ефективного використання власного капіталу.

Методи дослідження. При вирішенні поставлених завдань в проведеному

дослідженні використані загальнонаукові методи: аналізу та синтезу – при вивченні сучасного стану та перспектив розвитку фінансової звітності;

порівняльних характеристик – при розкритті суті фінансової звітності та систематизації її класифікаційних ознак, а також методи групування, вибіркового та власне спостереження.

Предметом дослідження є система формування та контролю показників Звіту про власний капітал.

Об'єктом дослідження є процедури складання, подання, використання показників Звіту про власний капітал ПСП «Агрофірму «Світанок»

Білоцерківського району Київської області (с. Ковалівка) аналіз та контроль достовірності його показників.

Джерела інформації для написання роботи. У написанні роботи були використані нормативні акти України, що регулюють організацію обліку та контролю власного капіталу, міжнародні та вітчизняні стандарти обліку; праці вітчизняних та зарубіжних науковців, матеріали науково-практичних конференцій, офіційні статистичні джерела, результати особистих спостережень автора, матеріали досліджуваного ПСП «Агрфірма «Світанок» (установчі документи, фінансову звітність та дані бухгалтерського обліку.

В процесі дослідження за обраною темою магістерської кваліфікаційної роботи прийнято участь в конференції та опубліковано тези:

- Всеукраїнська науково-практична онлайн-конференція «Наукові читання професора Григорія Герасимовича Кірейцева» (до 90-річчя від дня народження)

2022 рік – тези «Економічний зміст власного капіталу підприємства»

Магістерська кваліфікаційна робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку виконаних джерел, додатків.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ОБЛІКУ І КОНТРОЛНО-ПОКАЗНИКІВ ЗВІТУ
ПРО ВЛАСНИЙ КАПІТАЛ**1.1. Економічна сутність власного капіталу та його складових,
особливості його формування**

Власний капітал є ваговою і важливою складовою всього капіталу підприємства, на нього впливає фінансовий стан і рівень фінансової незалежності. Без нього неможливе створення та нормальне функціонування підприємств будь-якої форми власності формування достатнього розміру власного капіталу. Власний капітал формується за рахунок особистої участі власників у його формуванні. При цьому, створюючи капітал підприємства, власник частково втрачає прямий зв'язок з капіталом, який фактично стає власним капіталом компанії, а не власника. Власний капітал, зазвичай, інвестується в довгострокові майнові цінності, і тому його капіталізація досить висока, іноді наближається до 100% [1].

Постійний розвиток підприємництва, поява нових форм ведення бізнесу, впровадження зарубіжного досвіду бухгалтерського обліку, проникнення на ринок компаній з іноземним капіталом та інші сучасні умови вимагають нового дослідження особливостей формування капіталу на підприємствах різних організаційно-правових форм і методів обліку та аналізу наявності та руху капіталу.

В умовах сьогодення власний капітал підприємств є важливим джерелом доходів суб'єкта господарювання, основою виробничих та інвестиційних ресурсів, фактором формування фінансових результатів та об'єктом управління. Власний капітал показує розмір коштів, що належать засновникам підприємства у фінансуванні його активів. Тому для ефективного управління ним необхідно правильно відображати інформацію про власний капітал у звітності

підприємства. Його головне призначення – інформування суб'єкта господарювання про власний капітал, що є корисним як для власників підприємства, так і для великої кількості користувачів звітності при прийнятті ними управлінських рішень щодо ефективності використання капіталу.

Власний капітал є важливою економічною категорією, про важливість якої свідчать часті зміни методів обліку, посилення його ролі в аналізі господарської діяльності підприємства, розробка сучасних альтернативних підходів до його управління та ін. [2].

Кожне підприємство чи організація для реалізації поставлених цілей має у своєму розпорядженні як засоби праці (будівлі, машини, устаткування тощо), а також предмети праці (сировина, матеріали, паливо тощо), які в сукупності складають засоби господарювання, тобто власність підприємства. У свою чергу власність асоціюється з поняттям «капітал».

Поняття «капітал» походить від латинського «capitalis», що означає головний, дуже важливий. Дослідженням сутності та економічного змісту капіталу протягом багатьох років займаються вчені, представники різних економічних шкіл, тобто термін «капітал» є одним із основних і фундаментальний в економічній науці. Капітал вивчався і розглядався з багатьох позицій і в різних проявах.

Першу спробу наукового аналізу капіталу зробив давньогрецький мислитель Аристотель (384-322 рр. до н. е.), який розглядав капітал крізь призму багатства і, аналізуючи його сутнісні ознаки, дійшов висновку, що ця категорія поділяється на два види. До першої він відносив багатство, дароване природою, яке пов'язане з постійним накопиченням ресурсів, необхідних для життя і корисний для держави або домашнього об'єднання, але який «не нескінченний, але має свої межі». До другого виду багатства Аристотель відносив процес накопичення грошей, що являє собою «...мистецтво збагатити, з яким пов'язане уявлення про те, що багатство і прибуток не мають меж». Ці види багатства Аристотель

називав «економіка» і «хремастика». Як показує економічна історія, саме «хремастика», тобто діяльність, спрямована на накопичення багатства та накопичення грошових резервів, є першим відомим тлумаченням капіталу як економічної категорії [3].

Місце власного капіталу в господарській діяльності підприємства наведено на рис. 1.1

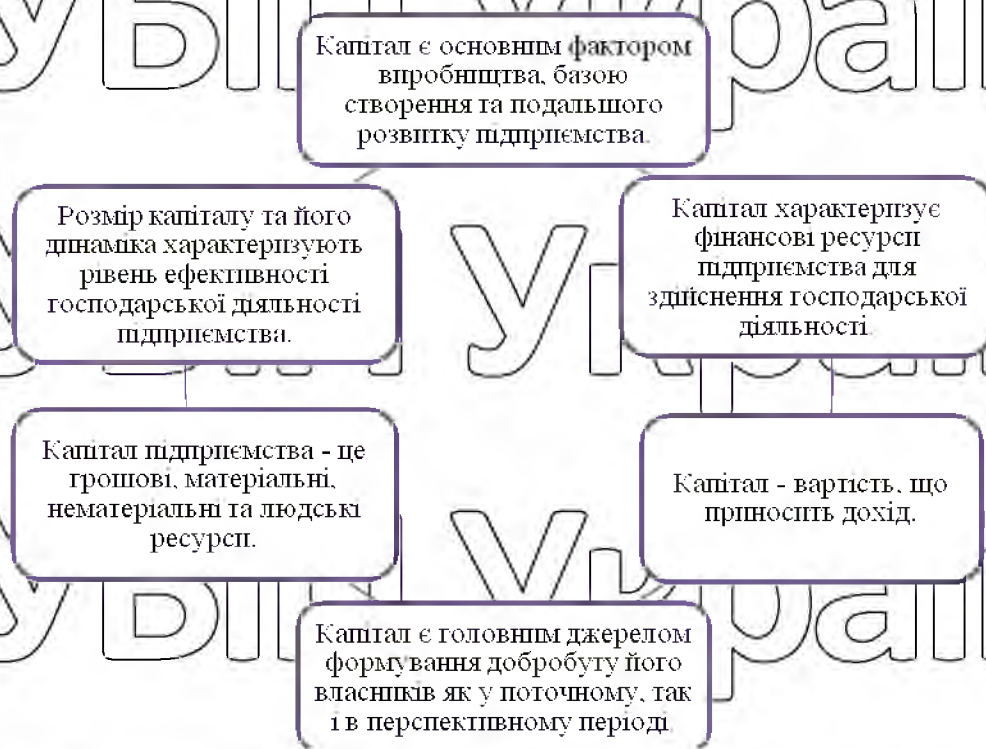


Рис. 1.1. Місце власного капіталу в господарській діяльності підприємства [4]

Економічні ресурси мають різні джерела свого формування. Деякі з них стали власністю підприємства внаслідок внесення засновниками до статутного капіталу, інші придбані за рахунок або власних коштів підприємства, або позик інших юридичних чи фізичних осіб. На підставі поділу джерел формування господарських засобів підприємства на власні та залучені його капітал також поділяється на власний та залучений.

Власний капітал компанії - це частина активів компанії, яка залишається після вирахування її зобов'язань. Власний капітал має складну структуру, яка залежить від організаційно-правової форми підприємства (акціонерне товариство, товариство з обмеженою відповідальністю, державне підприємство тощо).

Залучений (позиковий) капітал - це частина вартості майна суб'єкта господарювання, придбана за рахунок зобов'язань, що виникли, яка підлягає поверненню банкам, постачальникам, інвесторам: коштами, цінностями, еквівалентними вартості майна [5].

Власний капітал відображає вартість майна, що належить засновникам підприємства. Власний капітал відображає розмір участі власників (засновників, учасників, акціонерів) підприємства у фінансуванні його активів. На розмір власного капіталу впливає:

- Вилучення коштів власниками підприємства, що зменшує активи підприємства;
- витрати, які зменшують величину власного капіталу;
- доходи, що призводять до зростання власного капіталу;
- інвестиції, що збільшують активи за рахунок додаткових коштів

власника підприємства [6].

Ведення бухгалтерського обліку та складання фінансової звітності власного капіталу підприємства регламентується: Господарським кодексом України;

Цивільним кодексом України; Законом України «Про господарські товариства»;

Законом України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні», прийнятий Верховною Радою України від 16.07.1999 №

996-XIV, зі змінами і доповненнями; Національним положенням (стандартом) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» затверджене

Наказом Міністерства фінансів України від 07.02.2013 № 73, зі змінами і доповненнями; Методичними рекомендаціями щодо заповнення форм

фінансової звітності затвердженими Наказом Міністерства фінансів України від 28 березня 2013 року № 433, зі змінами і доповненнями [7] та іншими нормативно-правовими актами, положеннями та інструкціями, затвердженими законодавством України.

Дослідження структурних елементів власного капіталу підприємств України дало змогу встановити ознаки належності до першого підходу їх відображення в бухгалтерському обліку. Це зумовлено цілим рядом вітчизняних організаційно-правових форм підприємств відповідно до Господарського та Цивільного кодексів України, особливості формування підприємствами складових власного капіталу, що визначає порядок відображення інформації про них у бухгалтерській звітності. Врахування зазначених особливостей та методичне забезпечення обліку власного капіталу підприємства відповідно до його організаційно-правової форми є важливим елементом удосконалення методології бухгалтерського обліку, що сприятиме раціональній організації бухгалтерського та навчально-методичного забезпечення бухгалтерського обліку, формування спеціалістів бухгалтерського обліку.

Операції, що пов'язані з капіталом слід відображати в бухгалтерському обліку лише після ретельного аналізу по суті операції, що призводять до зміни елементів капіталу. Для початку, слід звернути увагу на господарські операції з отримання або передачі активів, зміни оцінки необоротних активів та визначення фінансових результатів. Такі операції найчастіше призводять до зміни власного капіталу. Наскільки адекватно буде оцінено власний капітал підприємства, значною мірою буде залежати характер облікової політики підприємства щодо визнання доходів і збитків, оцінки активів.

Відображення інформації про власний капітал в Україні принципово не відрізняється від міжнародного. Це пов'язано з тим, що при формуванні Положень (стандартів) бухгалтерського обліку експерти керувалися міжнародними стандартами фінансової звітності. У США і Японії акціонерний і

товариський капітал показують в межах фактично сплаченого, у зв'язку з тим, що немає статті заборгованості акціонерів (засновників). У разі недостатньої оплати акцій в поясненнях розкриваються потенційні зобов'язання за стягненими коштами, що виникли.

На зміни у власному капіталі впливає багато факторів, що виникають в процесі господарської діяльності суб'єкта господарювання, як: отримання чистого прибутку (збитку) за звітний період, розподіл прибутку, виправлення помилок та зміни облікової політики підприємства, переоцінка необоротних активів, вкладів учасників, виведення капіталу та інші події, які безпосередньо призводять до збільшення або зменшення власних коштів підприємства, його чистих активів [8].

Порівняння складових власного капіталу в різних країнах показує, що структура власного капіталу підприємств неоднакова. У звітності всіх аналізованих країн присутній лише єдиний компонент власного капіталу «Статутний (пайовий) капітал». У більшості аналізованих країн до складу власного капіталу входять статутний (пайовий) капітал, резервний капітал (створюються статутні та інші ініціативні резерви), нерозподілений прибуток.

Найменш використовуваними видами капіталу є «Пайовий капітал» — у більшості країн він не відокремлений і належить до статутного капіталу; «Видучений капітал»; «Неоплачений капітал» і «Фонди». У більшості пострадянських країн (Україна, Республіка Молдова) складові власного капіталу майже однакові. Спільним для цих країн є віднесення статутного, додаткового, резервного капіталу, нерозподіленого прибутку до власного капіталу компанії (табл. 1.1).

Таблиця 1.1

Порівняння складу власного капіталу підприємств у різних країнах світу [9]

Країна	Складові власного капіталу								
	Статутний (акціонерний) капітал	Пайовий капітал	Додатковий капітал	Резервний капітал	Нерозподілені прибутки	Видучений капітал	Неоплачений капітал	Інші резерви	Фонди
Австрія	+	-	-	+	+	-	-	+	-
Бельгія	+	-	+	+	+	-	-	+	+
Великобританія	+	-	+	+	+	-	-	-	-
Гвінея-Бісау	+	-	-	+	+	-	-	+	-
Нідерланди	+	-	-	+	+	-	-	+	-
Греція	+	-	+	+	+	-	-	+	-
Естонія	+	+	+	+	+	+	-	+	-
Іспанія	+	-	+	+	+	-	-	+	-
Італія	+	-	+	+	+	-	-	+	-
Люксембург	+	-	+	+	+	-	-	+	-
Німеччина	+	-	+	+	+	-	-	+	+
Португалія	+	-	+	+	+	-	-	+	-
Республіка Молдова	+	-	+	+	+	+	+	+	-
Республіка Польща	+	-	+	+	+	-	-	+	-
США	+	-	+	-	+	-	-	-	+
Україна	+	+	+	+	+	+	+	-	-
Фінляндія	+	-	+	+	+	-	-	+	-
Франція	+	-	+	-	+	-	-	+	-
Чеська Республіка	+	-	+	+	+	-	-	+	-
Швейцарія	+	-	+	+	+	-	-	+	-

Таким чином, власний капітал втілює в собі частину активів підприємства, які можуть бути визнані власністю підприємства без будь-яких умов та обмежень (рис. 1.2). Власний капітал слід відрізняти від суми зобов'язань і коштів, зарезервованих підприємством для виконання певних цілей (програм), тобто від майбутніх витрат майбутніх періодів (забезпечення майбутніх витрат і платежів).

До власного капіталу також не включаються доходи, отримані у звітному періоді, які підлягають включенню до складу доходів майбутніх звітних періодів.

При вивченні управління капіталом одним із найважливіших понять є теорія його структури, яка визначає не лише фінансову, операційну та інвестиційну діяльність підприємства, і є основою для вибору стратегічних напрямків фінансового розвитку підприємства. Адже це відбувається за рахунок використання капіталу для формування оборотних і необоротних активів, з одного боку, та створення фондів грошових коштів для фінансування виробничої сфери.

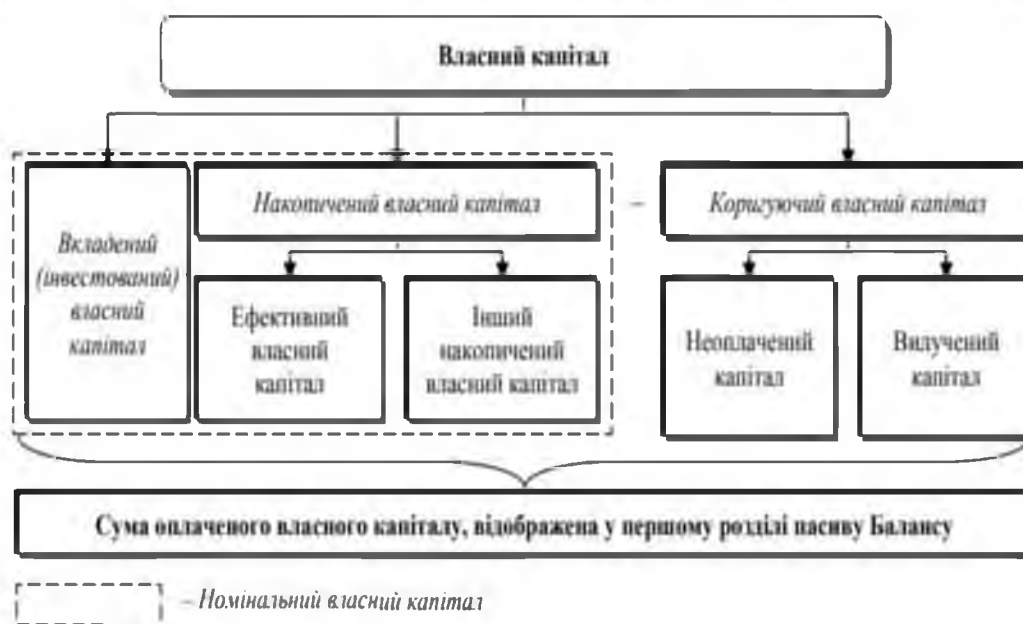


Рис. 1.2. Структура власного капіталу з джерелами його формування [10]

Власний капітал суб'єкта господарювання є основним джерелом формування прибутку та доходів його власників як у перспективному, так і в поточному періоді. Його розмір та динаміка змін свідчить про рівень ефективності підприємницької діяльності. В сучасних умовах нестабільної ринкової економіки та кризових ситуацій на фінансових ринках чим більше власного капіталу має суб'єкт господарювання, тим вищою буде його надійність

і конкурентоспроможність фінансового становища. Власний капітал є гарантією захисту прав власників підприємства (рис. 1.3).



Рис. 1.3 Класифікація ознак власного капіталу товариств з обмеженою відповідальністю [4]

Виокремлюють такі три підходи до визначення сутності власного капіталу – бухгалтерський, правовий та економічний (рис. 1.4). За економічними методами управління «власний капітал» – це фінансові ресурси, які мають бути вкладені в

активи та відображені в пасивах підприємства. баланс підприємства. Фінансові ресурси суб'єкта господарювання - це кошти, що знаходяться в його розпорядженні. Вони використовуються на розвитку виробництва, невиробничій сфері, споживання, а також може залишатися в резерві. Фінансові ресурси, що використовуються для розвитку виробничо-торгового процесу, є капіталом у грошовій формі.



Рис. 1.4. Підходи до визначення власного капіталу

З економічної точки зору змінні та постійні компоненти власного капіталу можна розділити за ознакою мінливості. Змінна складова власного капіталу змінюється з року в рік і включає фінансові результати господарської діяльності та резервний капітал. Постійною складовою є статутний капітал, який відображається в балансі в постійному розмірі і не змінюється до прийняття загальними зборами суб'єкта господарювання рішення про його зменшення або збільшення. За ступенем прозорості власний капітал необхідно поділити на розрахунковий і номінальний, що відповідає вартості розподілених між

власниками майнових часток. Коли ми додаємо до статутного капіталу, як резерв і додаткового капіталу, резервів, сформованих за рахунок прибутку та фінансового результату за звітний період, то маємо отримати розрахунковий власний капітал [12].

Відповідно до Концептуальної основи фінансової звітності [21], власний капітал можна класифікувати як:

- резерви, що відображають коригування збереження капіталу;
- резерви, що відображають асигнування нерозподіленого прибутку;
- нерозподілений прибуток;

кошти внесені акціонерами.

Така класифікація може бути прийнятною для прийняття управлінських рішень, а також відображати той факт, що сторони, які мають частку власності в суб'єкті господарювання, мають різні права на отримання дивідендів і повернення капіталу.

Постійний аналіз ефективності використання власного капіталу підприємства здійснюється за допомогою різних типів моделей, які дозволяють структурувати та ідентифікувати постійні взаємозв'язки між основними фінансовими показниками. На даний момент найбільш прийнятними в аналізі є

дискриптивні моделі. Але не зникають проблеми використання для аналізу ефективності позикового та власного капіталу нормативних та предикативних моделей.

Існує багато різних підходів до аналізу власного капіталу, таких як:

- вертикальний аналіз;
- горизонтальний аналіз;
- порівняльний аналіз.

Розроблено методику аналізу власного капіталу підприємства, яка передбачає послідовне вивчення тенденцій його динаміки, складу та структури, факторів, що впливають на ефективність використання, прогнозування

показників власного капіталу. Кінцевий результат впровадження моделі аналізу власного капіталу полягає в прийнятті управлінських рішень щодо формування та використання його елементів. Запропонований спосіб подано у вигляді схеми на рис. 1.5.

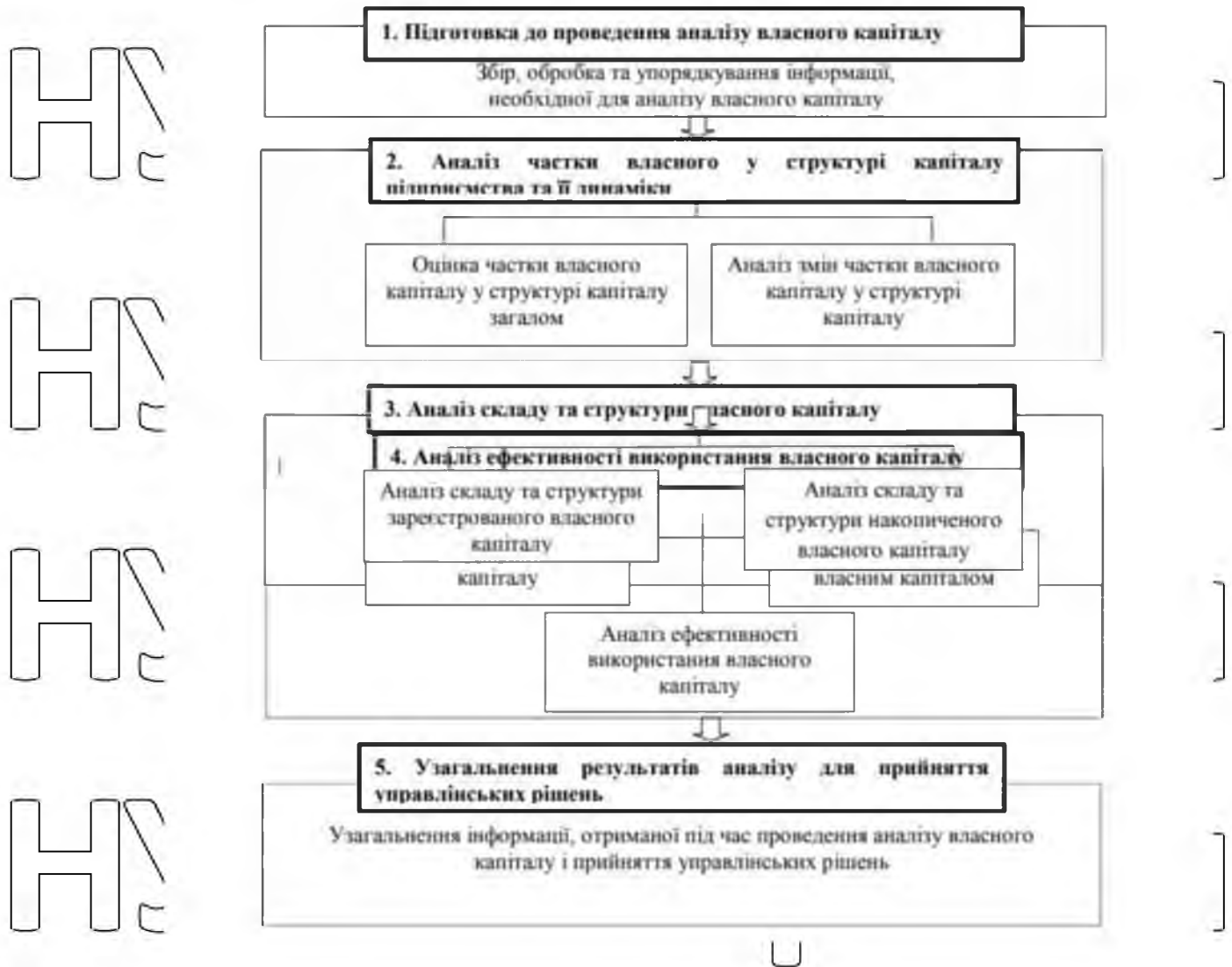


Рис. 1.5. Алгоритм аналізу власного капіталу[13]

Аналіз динаміки, структури та складу власного капіталу дає змогу визначити фінансово-економічні можливості суб'єкта господарювання на значну перспективу, дає оцінку фінансової незалежності від зовнішніх факторів та

джерел, робить точний прогноз на майбутнє. фінансовий стан суб'єкта господарювання в структурованому, загальному вигляді.

Аналізуючи зарубіжну практику, ми бачимо, що головним чином впливає на створення ринкової вартості суб'єкта господарювання в довгостроковій перспективі, це процес управління капіталом компанії. Незважаючи на це, у сучасній вітчизняній практиці корпоративне управління не приділяє цьому питанню особливої уваги [14].

Тому актуальним завданням і необхідною умовою вдосконалення управління власним капіталом є подальше вдосконалення правового регулювання обліку власного капіталу, що дозволить підвищити оперативність та аналітичність облікової інформації, ступінь її достовірності та сприятиме покращенню контролю за власним капіталом.

1.2 Оцінка нормативно-правового забезпечення обліку власного капіталу та відображення його у звітності

Основою ринкової економіки є відносини власності, які в системі бухгалтерського обліку виражаються категорією «власний капітал». Власний капітал розуміється як частина авансованого капіталу, яка сформувалася за рахунок різних джерел, є власністю підприємства і кількісно виражається як різниця між його активами і зобов'язаннями (позичковий капітал).

Структура та динаміка власного капіталу є найбільш вагомим показником, що визначає фінансовий стан суб'єкта господарювання. В ринкових умовах, коли господарська діяльність підприємства (фірми, товариства) та його (їх) розвиток здійснюються на принципах самофінансування, а через відсутність власних фінансових ресурсів - за рахунок позикових коштів, у зв'язку з нестачею власних фінансових ресурсів, за рахунок позикових коштів, підприємство (фірма,

товариство) здійснює господарську діяльність на засадах самофінансування. Важливо дати аналітичну оцінку фінансової незалежності суб'єкта господарювання від зовнішніх джерел фінансування.

Широкий спектр організаційно-правових форм підприємств (фірм, товариств), де існують відмінності у відносинах власності та регулюванні майнових питань, визначає особливості нормативно-правового регулювання обліку власного капіталу, що в свою чергу справляє значний вплив на спосіб відображення в бухгалтерському обліку формування відносин власності та власного капіталу.

Власний капітал відіграє важливу роль у створенні та розвитку підприємства (фірми, компанії) і є основною економічною базою всього процесу його (їх) діяльності.

На законодавчому рівні поняття «власний капітал» закріплено в НП(С)БО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності». Таким чином, власний капітал означає частину активів компанії, яка залишається за вирахуванням його зобов'язань. Це визначення відображає порядок розрахунку власного капіталу, але не розкриває джерела формування та напрямки використання власного капіталу. Міжнародні стандарти бухгалтерського обліку не використовують такий термін як «власний капітал», його еквівалентом у закордонній практиці є поняття «чисті активи» (net assets) [15].

Типовими формами акціонерного товариства є відкриті (публічні) і закриті (приватні) акціонерні товариства. В одній з останніх редакцій Закону України «Про акціонерні товариства» держава визначила відкриті акціонерні товариства як публічні, а закриті – як приватні. Ця назва пов'язана із законодавством організаційна форма розміщення акцій, тобто їх відкритий продаж через торговця цінними паперами призводить до утворення публічного акціонерного товариства, а їх розміщення серед майбутніх акціонерів у кількості до 100 учасників призводить до закритого акціонерного товариства [16].

Класифікація акціонерних товариств на публічні (відкриті) і приватні (закриті) має певний зміст і, як правило, пов'язана з об'єктом господарської діяльності. Якщо об'єкт свідомо прибутковий і привабливий, а майбутні акціонери мають достатній капітал для здійснення діяльності, вони локалізують кількість учасників. Якщо об'єкт капіталу є ризиковим і не вистачає капіталу, то, як правило, утворюється відкрите акціонерне товариство.

Саме організаційно-правова ознака (акціонерне чи неакціонерне товариство) має визначальний вплив на формування окремих видів власного капіталу. І перш за все це стосується організації та порядку ведення обліку формування та руху статутного капіталу.

Права підприємців щодо формування статутного капіталу закріплені в Законах України «Про товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю» від 6 лютого 2018 року № 2275-VIII [17], «Про акціонерне господарські товариства» від 17 вересня 2008 року № 514-VI [16], Господарського кодексу України від 16 січня 2003 року № 436-IV [18] та Цивільний кодекс України від 16 січня 2003 року № 435-IV [19].

Закон України від 06 лютого 2018 року № 2275-VIII «Про товариства з обмеженою та додатковою обмеженою відповідальністю» визначає правовий статус товариств з обмеженою відповідальністю та товариств з додатковою відповідальністю, відповідальність, порядок їх створення, діяльності та припинення, права та обов'язки їх учасників [17].

До прийняття вищезазначеного Закону за 17 років в Україні існував лише один комплекс Закон України «Про господарські товариства» № 1576-XII від 19.09.1991 р., який регулював усі закріплені за законодавством, види господарських товариств.

У Законі № 2275 серед важливих змін варто відзначити зміни щодо формування статутного капіталу товариства з обмеженою відповідальністю та товариства з додатковою відповідальністю та зміни його розміру.

По-перше, під час створення нового товариства з обмеженою відповідальністю або товариства з додатковою відповідальністю, його учасники зобов'язані сформувати статутний капітал протягом шести місяців з моменту державної реєстрації, крім випадків, коли статутом може бути передбачено інше положення.

По-друге, Законом № 2275 удосконалено порядок прийняття виконавчим органом товариства з обмеженою відповідальністю або підприємства з додатковою відповідальністю рішення про встановлення додаткового строку внесення учасником частки до статутного капіталу товариства з обмеженою відповідальністю або товариства з додатковою відповідальністю [20].

Таким чином, проаналізувавши зміни в законодавстві, які відбулися останнім часом, можна відзначити, що це, безсумнівно, стане ще одним етапом його успішного розвитку в Україні. Водночас перехід України до міжнародних стандартів обліку та звітності потребує адекватного відображення власного капіталу в обліку та звітності для наочності та корисності для своїх користувачів та узгодження чинних НП(С)БО із МСБО.

Таблиця 1.2

Нормативно-правове регулювання обліку власного капіталу

Назва документа	Основна характеристика документа
НП(С)БО 1 "Загальні вимоги до фінансової звітності"	Відповідно до НП(С)БО 1 власний капітал – це різниця між активами і зобов'язаннями підприємства. Діяльність, яка призводить до змін у власному капіталі – фінансова діяльність.
НП(С)БО 12 "Фінансові інвестиції"	Визначає методологічні засади формування в бухгалтерському обліку інформації про фінансові інвестиції, операції із спільної діяльності та її розкриття у фінансовій звітності. Також визначає метод обліку інвестицій при інвестуванні у власний капітал об'єкта інвестування.
НП(С)БО 13 "Фінансові інструменти"	Визначає інструмент власного капіталу, як контракт, який підтверджує право на частину в активах підприємства, що залишається після вирахування сум за всіма його зобов'язаннями.

Продовження табл. 1.2

НП(С)БО 15 "Доходи"	Визначає дивіденди як частину чистого прибутку, розподілену між учасниками (власниками) відповідно до частки їх участі у власному капіталі підприємства.
НП(С)БО 17 "Податок на прибуток"	У НП(С)БО 17 визначено, що нарахований податок на прибуток не визнається у звіті про фінансові результати як доходи чи витрати, коли податок на прибуток нарахований внаслідок дооцінки активів та інших господарських операцій, які відповідно до НП(С)БО відображають збільшення власного капіталу.
НП(С)БО 19 "Об'єднання підприємств"	Визначає методику обліку придбання акцій (капіталу) іншого підприємства та відображення такої інформації у примітках до фінансової звітності.
НП(С)БО 21 "Вплив змін валютних курсів"	Зазначено як відображати показники власного капіталу у фінансовій звітності в іноземних валютах.

З метою правильного обліку, контролю та управління підприємством власний капітал доцільно класифікувати. Класифікація дає змогу краще зрозуміти джерела формування капіталу, фінансовий стан і можливості підприємства.

Власний капітал представляє частку акціонерів підприємства. Загальна сума активів без урахування загальних зобов'язань визначає суму власного капіталу. Для акціонерів дуже важливо знати фінансовий стан суб'єкта господарювання, в який вони хочуть інвестувати. Таким чином, чим стабільніше підприємство, тим воно інвестиційно привабливіше. Грошові потоки від інвесторів призводять до змін контролю над структурою капіталу.

Розкриття інформації про власний капітал у фінансовій звітності українських підприємств за національними стандартами майже не відрізняється від міжнародних стандартів бухгалтерського обліку. Основна відмінність полягає в тому, що згідно з МСФЗ розкриття інформації про склад зареєстрованого

капіталу та резервів є обов'язковим [22]. Така інформація забезпечить представлення інформації про формування резервів, розподіл податкових платежів у часі, що дасть змогу приймати більш ефективні управлінські рішення.

Тому облік власного капіталу потребує особливої уваги. Адже ця частина бухгалтерської роботи найбільш негативно ставиться до змін. Тому, визначення класифікації власного капіталу та правильний облік дозволяє ефективно управляти та використовувати власний капітал. Також впровадження згідно з МСФЗ розкриття інформації про формування резервів, розподіл податкових платежів у часі дозволяє приймати більш ефективні управлінські рішення, що впливають на подальшу діяльність підприємства.

Застосування вищезазначених пропозицій дозволяє завчасно реагувати та приймати ефективні управлінські рішення для підтримки прибутковості підприємства.

1.3 Особливості застосування міжнародних стандартів обліку та фінансової звітності

Питання складання фінансової звітності для відображення операцій з власним капіталом відповідно до вимог міжнародних стандартів фінансової звітності на сьогодні є досить актуальним. Проте у вітчизняній практиці відсутній механізм забезпечення застосування міжнародних фінансових стандартів звітності при складанні звітності та веденні обліку власного капіталу, що викликає труднощі при переході українських підприємств на міжнародні стандарти фінансової звітності.

Міжнародні стандарти детально не регулюють питання обліку власного капіталу через специфіку національного законодавства, яке визначає вимоги до формування власного капіталу для різних форм організації бізнесу та, відповідно, відмінності національних правил його обліку. Відображення інформації про

власний капітал у фінансовій звітності в Україні майже не відрізняється від міжнародних стандартів бухгалтерського обліку. Основна відмінність полягає в тому, що за міжнародними стандартами бухгалтерського обліку обов'язковим є лише розкриття інформації про зареєстрований капітал і резерви, а статті власного капіталу згруповані та мають рекомендаційний характер [23].

Розглядаючи необхідність додаткових статей, необхідно виходити з вимоги доцільності подання такої інформації для її розуміння з огляду на мету складання кожного фінансового звіту. Перевагою розробленого підходу є забезпечення можливості складання фінансової звітності з урахуванням специфіки діяльності

суб'єктів господарювання, що, зокрема, визначає склад та структуру елементів фінансової звітності.

Слід сказати, що відповідно до МСБО (Міжнародні стандарти бухгалтерського обліку) 1 «Подання фінансової звітності» у звітності підприємства повинна бути розкрита наступна інформація, яка стосується власного капіталу [24]:

- для кожного компонента власного капіталу впливи ретроспективного застосування або ретроспективного перерахунку, визнаного відповідно до МСБО 8 «Облікові політики, зміни в облікових оцінках та помилки»;

- для кожної складової власного капіталу порівняння вартості на початок і кінець періоду, окремо розкриваючи зміни в результаті: прибутку або збитку; інший сукупний дохід; операції з власниками, які діють як власники, окремо відображаючи внески власників і платежі власникам, а також зміни в частках власності в дочірніх компаніях, які не призвели до втрати контролю;

- загальний сукупний прибуток за період із зазначенням окремо загальних сум, що відносяться до власників материнського підприємства та до неконтрольованих часток.

Відповідно до МСБО 1 «Подання фінансової звітності», за винятком змін, що виникають в результаті операцій з власниками (наприклад, внески до

статутного капіталу, виплата дивідендів і витрати, пов'язані з ними операціями з власниками), зміни у власному капіталі протягом періоду являють собою загальну суму сум доходів і витрат (включаючи прибутки та збитки) від діяльності, не пов'язаної з розрахунками з власниками [24].

На відміну від українського законодавства та МСФЗ, американські принципи бухгалтерського обліку (US GAAP) містять окремий стандарт, присвячений питанню відображення капіталу в бухгалтерській звітності – стандарт ASC 505 «Розкриття інформації про структуру капіталу», згідно з яким підприємство повинно розкривати в рамках фінансової звітності в скороченій формі права і привілеї власників різних видів цінних паперів, випущених цим підприємством.

Вважаємо за доцільним, що в Україні слід застосувати практику Великобританії щодо розкриття інформації у фінансовій звітності про резервний капітал, що забезпечить прийняття більш ефективних управлінських рішень та особливості формування резервів і розподілу податкових платежів у часі, що дозволить підприємствам підтримувати показники прибутку на оптимальному для них рівні протягом терміну дії кредиту. Як показав аналіз формування інформації у Звіті про прибутки та збитки у світовій практиці, у багатьох країнах у звіті подається інформація про нерозподілений прибуток та використання прибутку. Так, стандарти GAAP рекомендують, крім Звіту про фінансові результати та Балансу, складати Звіт про нерозподілений прибуток. Така інформація необхідна для аналізу діяльності компанії і в першу чергу цікавить інвесторів. Тому його доцільно включити до Звіту про фінансові результати в Україні.

У цілому можна зробити висновок, що проведене дослідження вимог МСФЗ та US GAAP дозволило сформулювати основні рекомендації щодо розкриття інформації про власний капітал в бухгалтерській звітності. Також порівняльна характеристика міжнародних і національних стандартів і аналіз вимог МСФЗ та

US GAAP до обліку власного капіталу дозволив сформулювати основні рекомендації щодо розкриття інформації про власний капітал в бухгалтерському обліку. Відповідно до Національного П(С)БО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності», затвердженого наказом Міністерства фінансів України від 07.02.2013

№ 73, власний капітал – це частина активів підприємства, що залишається після вирахування його зобов'язань [23].

Міжнародні стандарти бухгалтерського обліку не використовують такий термін як «власний капітал», його еквівалентом у зарубіжній практиці є поняття «чисті активи». Рекомендації щодо оцінки та відображення у фінансовій звітності інформації про елементи капіталу за міжнародними стандартами наведено в табл.

1.3.

Таблиця 1.3

Тлумачення елементів капіталу за МСФЗ [25]

Поняття, що тлумачиться	Стандарт	Назва стандарту
Визначення капіталу	Концептуальні основи (Framework)	Принципи підготовки фінансової звітності
Характеристика капіталу та його відмінність від зобов'язань	МСФЗ (IFRS) 7	Фінансові інструменти: розкриття інформації
	Інтерпретації МСФЗ (IFRIC) 2	Частки участі в кооперативних і подібних фінансових інструментах
Відображення в складі капіталу змін вартості окремих видів активів, а також відстрочені податки, пов'язані з цим капіталом	МСБО (IAS) 12	Податки на прибуток
	МСБО (IAS) 16	Основні засоби
	МСБО (IAS) 38	Нематеріальні активи
	МСБО (IAS) 39	Фінансові інструменти: визнання та оцінка
Відображення в складі капіталу результатів змін облікової політики та виправлення помилок	МСФО (IAS) 8	Облікові політики, зміни в облікових оцінках та помилки
Відображення в складі капіталу результатів змін курсової різниці	МСФЗ (IAS) 21	Вплив змін валютних курсів
Розкриття інформації щодо власного капіталу у фінансовій звітності підприємства	МСБО (IAS)	Подання фінансових звітів
	МСФЗ (IFRS) 7	Фінансові інструменти: розкриття
	Інтерпретації МСФЗ (IFRIC) 2	Частки участі в кооперативних і подібних фінансових інструментах

У процесі управління підприємством окреме місце займає походження власного капіталу. Світова практика використовує наступний поділ власного капіталу за джерелами утворення (рис. 1.6).

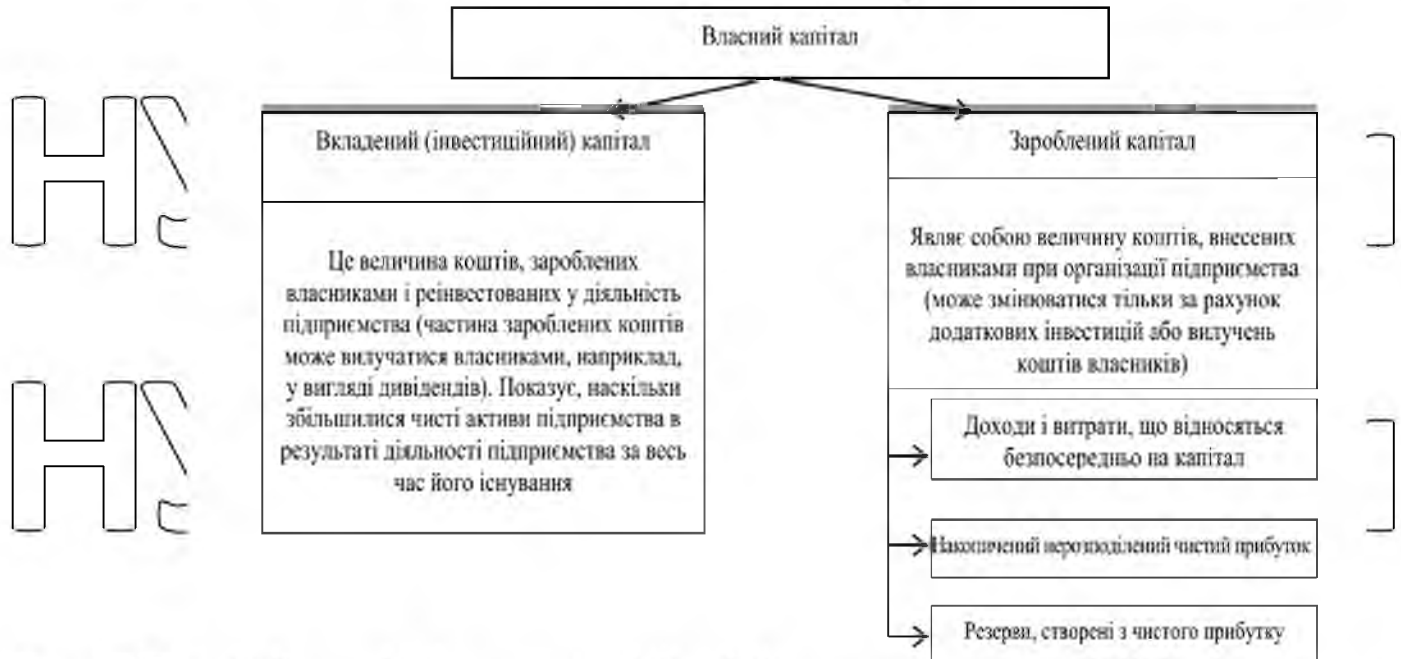


Рис. 1.6. Структура власного капіталу за міжнародними стандартами [26]

Введено такі статті балансу, як «статутний капітал» та «додатковий капітал», введено поняття сукупного доходу та визначено його складові, які відображаються у розділі II Звіту про фінансові результати. Це перецінка (амортизація) необоротних активів, перецінка (амортизація) фінансових інструментів, накопичені курсові різниці, частка іншого сукупного доходу асоційованих і спільних підприємств, інший сукупний дохід [27].

Порівняння класифікації власного капіталу в Плані рахунків за втчизняними стандартами та за МСФЗ наведено в табл. 1.4.

Таблиця 1.4

Класифікація власного капіталу за МСФЗ та НП(С)БО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» [25]

Код рах.	Назва рахунку за НП(С)БО	МСФЗ	Код рахунку	Назва рахунку за МСФЗ
40	Зареєстрований капітал	IAS1,39	E.01	Статутний капітал
41	Капіталу дооцінок	IAS1,39	E.05.01	Резерв переоцінки
421	Емісійний дохід	IAS1,39	E.02.01	Емісійний дохід
422	Інший вкладний капітал	IAS1,39	E.04.01	Додатковий оплачений капітал
423	Накопичені курсові різниці	IAS32,39	E.09.01	Ефект курсових різниць
425	Інший додатковий капітал	IAS1,39	E.04.01	Додатковий оплачений капітал
43	Резервний капітал	IAS1,39	E.04	Додатковий оплачений капітал
44	Нерозподілені прибутки	IAS1,39	E.07	Нерозподілений прибуток
441	Прибуток нерозподілений	IAS1,39	E.07.01	Прибуток нерозподілений
442	Непокриті збитки	IAS1,39	E.07.02	Непокриті збитки
443	Прибуток використаний у звітному періоді	IAS1,39	E.07.03	Прибуток використаний
45	Вилучений капітал	IAS32,39	E.03	Вилучений капітал
451	Вилучені акції	IAS32,39	E.03.01	Вилучені акції
452	Вилучені вклади та паї	IAS32,39	E03.02	Вилучені вклади та паї
453	Інший вилучений капітал	IAS32,39	E.09.01	Ефект курсових різниць
46	Неоплачений капітал	IAS1,39	E.06	Неоплачений капітал
47	Забезпечення майбутніх витрат і платежів	IAS1,39	L.03	Інші короткострокові зобов'язання і нараховані витрати
471	Забезпечення виплат відпусток	IAS1,39	L.03.05	Резерв під невикористані відпустки
472	Додаткове пенсійне забезпечення	IAS1,39	L.03.05	Резерв під невикористані відпустки
473	Забезпечення гарантійних зобов'язань	IAS1,39	L.03.05	Резерв під невикористані відпустки
474	Забезпечення інших витрат і платежів	IAS1,39	L.03.05	Резерв під невикористані відпустки
48	Цільове фінансування та цільові надходження	IAS1,39	L.03	Інші короткострокові зобов'язання і нараховані витрати

Класифікація власного капіталу за джерелами його утворення є досить важливою при визнанні його елементів та складанні фінансової звітності за МСФЗ та ПСБФО (табл. 1.5).

Таблиця 1.5

Порівняння складу фінансової звітності за МСФЗ та ПСБФО [23,25]

МСФЗ	ПСБФО
Звіт про фінансовий стан	Баланс (Звіт про фінансовий стан) (Форма №1)
Звіт про сукупні доходи за період	Звіт про фінансові результати (Звіт про сукупний
Звіт про рух грошових коштів	Звіт про рух грошових коштів (форма №3)
Звіт про зміни у власному капіталі	Звіт про власний капітал (форма №4)
Примітки, що містять стислий виклад суттєвих облікових політик та інші пояснення	Примітки до фінансової звітності (форма 5)

Проаналізувавши дані, можна сказати, що істотних відмінностей між складовими фінансової звітності немає. Однак, незважаючи на це, порядок її складання та зміст статей, відображених у цих двох пакетах звітності, відрізняються. Це можна пояснити тим, що поняття власного капіталу в зарубіжній практиці розглядається переважно стосовно акціонерних товариств.

Тому міжнародні стандарти містять детальну інформацію вимоги до обліку випуску акцій, операцій з власними придбаними акціями, опціонами на акції тощо. Така інформація відображається в спеціальному звіті про зміни у власному капіталі (Звіт про зміни у власному капіталі), який є важливою частиною звітності компанії. фінансова звітність.

Таким чином, як показує досвід, Україна пішла шляхом розробки національних Положень (стандартів) бухгалтерського обліку (НП(С)БО), які базуються на основних концепціях МСФЗ.

Вже сьогодні Мінфін поступово вносить зміни до Національних стандартів, наближаючи їх до міжнародних та зменшуючи розрив між вітчизняною системою бухгалтерського обліку та загальноприйнятою європейською [28].

Водночас сучасні економічні теорії доводять, що цей процес має здійснюватися за принципами адаптації з урахуванням інституційних особливостей та змін. Надзвичайно важливою в цьому контексті є гармонізація обліку власного капіталу, стандартизація якого чітко не регламентована ні МСБО, ні ПСБО, що не сприяє розвитку інвестиційного клімату та підприємницької ініціативи.

Удосконалення стандартизації обліку капіталу потребує детального вивчення існуючих проблем на національному та міжнародному рівнях. Вважається доцільною розробка окремого стандарту з обліку капіталу. Це сприятиме гармонізації обліку капіталу для країн, які прагнуть посилити інтеграцію міжнародний економічний простір. У зв'язку з наявними неузгодженостями міжнародних та вітчизняних стандартів бухгалтерського обліку щодо обліку власного капіталу це питання є актуальним і потребує подальшого дослідження.

Висновки до 1 розділу

Проведено дослідження щодо організації обліку, аналізу та внутрішнього контролю власного капіталу, досліджено діяльність підприємства та важливість використання власного капіталу. Сутність, необхідність і роль фінансової звітності в управлінні. Також було розглянуто зарубіжний досвід формування власного капіталу у звітності та переваги застосування Міжнародних стандартів фінансової звітності. Оцінена фінансова звітність. Досліджено класифікацію власного капіталу.

РОЗДІЛ 2

ОБЛІКОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФОРМУВАННЯ ПОКАЗНИКІВ
ЗВІТУ ПРО ВЛАСНИЙ КАПІТАЛ2.1. Організаційно-економічна характеристика ПСП «Агрофірма
«Світанок»

Приватне сільськогосподарське підприємство ПСП «Агрофірма «Світанок» знаходиться в с. Ковалівка, Білоцерківського району, Київської області.

Господарство зареєстровано в листопаді 2000 року, займається виробництвом зерново-буряково та м'ясної продукції. В штаті підприємства - 786 чоловік, статутний фонд становить – 98 784 889,79 грн.

В загальному, кліматичні умови даної території сприятливі для вирощування сільськогосподарських культур районованих в даній місцевості. Землі господарства розміщуються на двох різновидах ґрунтів: чорноземи вплутувані глибокі мало,- та середньогумусні; чорноземи типові глибокі мало,- та середньогумусні.

Господарство є виробничим плацдармом, випробувальним майданчиком для наукових розробок селекціонерів, мікробіологів, яких об'єднав навколо себе його

власник – Засуха Тетяна Володимирівна. Головний бухгалтер – Носач Віра Борисівна. Підприємство діє відповідно до Статуту (Додаток Б.1). Відповідно до Звіту про валові збори сільськогосподарських культур, основними напрямками діяльності ПСП «Агрофірма «Світанок» є рослинництво, тваринництво, переробка продукції власного виробництва та наукова діяльність (Додаток Б.2)

Напрямки діяльності, це – рослинництво, тваринництво, переробка с/г продукції, наукова діяльність, допоміжна діяльність, цукровий завод. Діяльність підприємства спрямована на забезпечення вітчизняних сільгоспвиробників високоякісним насіннєвим матеріалом з можливістю максимально мінімізувати ризики у вирощуванні с/г продукції.

ПСП «Агрофірма «Світанок» пропонує аграріям не тільки продаж насіння, а й повний науковий та технологічний супровід. Саме тому всі клієнти мають можливість отримати в будь-який час необхідну консультацію в різних аспектах вирощування сільськогосподарських культур.

Підприємство «Агрофірма «Світанок» створена з метою задоволення потреб підприємств, установ, організацій та населення у сільськогосподарських товарах і послугах. Структура сільськогосподарських угідь залежить від зональних особливостей і характеризує якість землі як засобу виробництва в сільському господарстві. Розмір та структуру земельних угідь досліджуваного підприємства наведена табл. 2.1

Таблиця 2.1
Розмір та структура земельних угідь ПСП «Агрофірма «Світанок» у 2019-2021 рр.

Вид земельних угідь	2019 р.		2020 р.		2021 р.		Відхилення 2021 р. від 2019 р.	
	га	%	га	%	га	%	+,- га	%
Загальна земельна площа	68912,3	100	68912,3	100	68912,3	100	0	0
Всього с.-г. угідь	68912,3	100	68912,3	100	68912,3	100	0	0
В тому числі:								
орілля	64288,4	93	64812,02	94,05	64915,39	94,2	+626,99	+1,2
Сінокоси	4823,9	7	4100,3	5,95	3996,9	5,8	-827	-1,2

Трудові ресурси — це частина населення країни, що за своїм фізичним розвитком, розумовими здібностями і знаннями здатна працювати в народному господарстві. Наявність трудових ресурсів і їх використання наведена в таблиці 2.2.

Таблиця 2.2

Трудові ресурси ПСП «Агрофірма «Світанок» і їх використання за 2019-2021 рр.

Показники	2019 р.	2020 р.	2021 р.	Відхилення 2021 р. від 2019 р.	
				+, -	%
Середньорічна чисельність працівників, осіб	610	690	786	+176	28,85
У т.ч.: рослинництва	390	410	437	+47	12,05
Тваринництва	220	280	349	+129	58,6
Відпрацьовано у с.-г. виробництві всього, тис. люд. – год.	852,88	852,88	852,88	0	0
У т.ч.: у рослинництві	640,88	640,88	640,88	0	0
У тваринництві	212	212	212	0	0
Коефіцієнт використання трудових ресурсів, всього	1	1,1	1,2	+0,2	20
У т.ч.: у рослинництві	1	1,1	1	0	0
У тваринництві	0,9	1,1	0,9	0	0

Проаналізувавши забезпеченість та використання трудових ресурсів господарства, можна сказати, що усі показники наявності та використання трудових ресурсів на підприємстві суттєво не змінилися.

Проаналізувавши показники наявності та використання трудових ресурсів, можна зробити висновок про те, що трудові ресурси на підприємстві використовуються ефективно, оскільки, чисельність працівників не змінювалась, хоча періодично змінювалась у галузі тваринництва і рослинництва, але це не несе суттєвого впливу на виробництво в галузі тваринництва.

Динаміка забезпеченості основним капіталом ПСП «Агрофірма «Світанок» наведена в табл. 2.3.

Таблиця 2.3

Динаміка забезпеченості підприємства основним капіталом і його використання в ПСП «Агрофірма «Світанок» за 2019-2021 рр.

Показники	2019 р.	2020 р.	2021 р.	2021 р. у % до 2019 р.
Вартість основного капіталу, тис. грн	4192028	4247126	5269148	125,7
на 1 га с.-г. угідь	60,83	61,63	76,46	125,7
На 1 середньорічного працівника	2768,8	2794,2	3466,54	125,2
Капіталовіддача, грн.	0,23	0,11	0,33	142,7
Капіталомісткість продукції, грн.	1,7	2	1,5	88,4

Важливою ознакою господарської діяльності є її систематичність, виконання на професійній основі. Результати господарської діяльності наведено в таблиці 2.4.

Таблиця 2.4

Результати господарської діяльності в ПСП «Агрофірма «Світанок» за 2019-2021 рр.

Показники	2019 р.	2020 р.	2021 р.	2021 р. у % до 2019 р.
Чистий дохід, тис. грн	2518576	2122360	3504455	139
на 1 га с.-г. угідь	36,6	30,8	50,85	138,9
на 1 середньорічного працівника	1663,5	1396,3	2305,6	138,6
Валовий прибуток, тис. грн.	946342	486540	1729821	182,8
на 1 га с.-г. угідь	13,7	7,06	25,1	183,2
на 1 середньорічного працівника	625,06	320,09	1138,04	182
Рівень рентабельності підприємства, %	50,6	37,3	50,3	X

Основним звітним документом підприємства є бухгалтерський баланс, який характеризує фінансово - господарський стан фірми на певну дату. Баланс

дозволяє зробити оцінку найсуттєвіших ознак підприємства. При аналізі балансу підприємства рекомендується використовувати горизонтальний та вертикальний аналіз фінансової звітності (Додаток Б.3).

Вертикальний аналіз полягає у визначенні у відсотках структури досліджуваного об'єкта, наприклад структури активів, пасивів, прибутку від звичайної діяльності, операційних витрат тощо. За допомогою вертикального аналізу порівнюють відносні показники за підприємствами, що істотно різняться за абсолютними показниками обсягів виробництва і залучених фінансових ресурсів (Додаток Б.4).

Метою горизонтального аналізу є виявлення абсолютних і відносних змін величини різних статей балансу, його розділів за певний період і критична оцінка виявлених змін. Горизонтальний аналіз зводиться до побудови аналітичної таблиці, у якій абсолютні балансові показники доповнюються відносними показниками темпів зростання або зниження (Додаток Б.5).

Аналіз показників ліквідності та платоспроможності досліджуваного підприємства наведено в табл. 2.5 та 2.6

Таблиця 2.5

Аналіз ліквідності ПСП «Агрофірма «Світанок» за 2020-2021 рр.

№	Показники	Формула розрахунку	Період		Нормативне значення
			2020 р.	2021 р.	
1	Коефіцієнт покриття	Р. II активу балансу (р. 1195)/ розділ III пасиву балансу (р. 1695)	2,35	2,58	>1
2	Коефіцієнт швидкої ліквідності	Р. II активу балансу (р. 1195- р. 1100)/ р. III пасиву балансу р. 1695	1,3	1,44	0,7-0,8
3	Коефіцієнт абсолютної ліквідності	Р. II активу балансу (р. 1160+р. 1165)/ розділ III пасиву балансу р. 1695	0,04	0,03	0,25-0,5
4.	Чистий оборотний капітал, тис. грн.	Розділ II активу балансу р. 1195- розділ III пасиву балансу р. 1695	1935031	2678488	-

Таблиця 2.6

Аналіз платоспроможності ПСП «Агрофірма «Світанок» за 2020-2021 рр.

№	Показники	Формула розрахунку	Період		Нормативне значення
			2020 р.	2021 р.	
1	Коефіцієнт платоспроможності (автономії)	Розділ I пасиву балансу р. 1495/ усього по пасиву балансу р. 1900	0,7	0,73	>0,5
2	Коефіцієнт фінансування	Пасив балансу (р. 1595+ р. 1695+ р. 1700+ р. 1800)/розділ I пасиву балансу р. 1495	0,4	0,27	0,5-1
3	Коефіцієнт забезпеченості власними оборотними засобами	(Розділ II активу балансу р. 1195- розділ III пасиву балансу р. 1695)/розділ III пасиву балансу р. 1695	1,35	1,58	>0,1
4	Коефіцієнт маневреності власного капіталу	Розділ II активу балансу р. 1195- розділ III пасиву балансу р. 1695)/розділ I пасиву балансу р. 1495	0,48	0,53	>0

Слід вважати, що на підставі аналізу показників фінансового стану «Агрофірма «Світанок», можна зробити висновок про те, що аналіз ліквідності підприємства свідчить, що баланс підприємства є ліквідним, структура балансу є задовільною, підприємство платоспроможне, тобто підприємству цілком вистачає ресурсів для погашення поточних зобов'язань.

2.2. Організація формування Звіту про власний капітал

Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» визначає власний капітал як частину активів підприємства, що залишається після вирахування його зобов'язань. У звіті про власний капітал розкривається інформація про зміни у складі власного капіталу товариства за звітний період. У графах звіту про власний капітал, призначених

для відображення складових власного капіталу, зазначаються показники, наведені в розділі I «Власний капітал» балансу (НП(С)БО 1).

Заключним етапом ведення бухгалтерського обліку є складання звітності (зокрема фінансової, статистичної, податкової, управлінської). Власний капітал у балансі представлений у першому розділі пасиву. У звіті про фінансові результати інформація про власний капітал розкривається у розділі II «Загальний дохід». НП(С)БО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» визначає загальний дохід як зміни власного капіталу протягом звітного періоду в результаті господарських операцій та інших подій (за винятком змін капіталу внаслідок операцій з власниками). Звіт про власний капітал найбільш повно відображає зміни у капіталі. Водночас джерелами даних виступають інші форми звітності: баланс за видами власного капіталу на початок і кінець року – баланс; чистий прибуток та інший сукупний дохід за звітний період – звіт про фінансові результати. При заповненні статей фінансової звітності функцію джерел інформації виконують відповідні рахунки бухгалтерського обліку.

Формування власного капіталу здійснюється за рахунок власних фінансових ресурсів, які забезпечують майбутній розвиток суб'єкта господарювання.

Прибуток, що залишається в розпорядженні підприємства, виступає основним внутрішнім джерелом формування його власних фінансових ресурсів і забезпечує зростання ринкової вартості суб'єкта господарювання. У складі зовнішніх джерел формування власних фінансових ресурсів слід виокремити залучення додаткового власного (шляхом додаткових внесків до статутного (акціонерного) капіталу) або пайового (шляхом додаткової емісії та продажу акцій) капіталу шляхом підприємство. Для стейкхолдерів власний капітал є запорукою фінансової стабільності та стабільності підприємства. Сума, в якій власний капітал відображається в балансі, залежить від оцінки активів і зобов'язань. Як правило, загальна сума власного капіталу лише випадково відповідає загальній ринковій вартості акцій суб'єкта господарювання або сумі,

яку можна отримати від продажу чистих активів частинами чи суб'єкта господарювання в цілому на підставі принципу безперервності.

Державна комісія з цінних паперів та фондового ринку встановила порядок змін у бік збільшення або зменшення статутного капіталу підприємства. В установчих документах, які підлягають обов'язковій державній реєстрації, відображаються всі зміни до статутного капіталу щодо внесків. Істотними порушеннями, що призводять до притягнення підприємства до адміністративної відповідальності у вигляді штрафу за порушення бухгалтерського обліку та звітності, є зміни, не зареєстровані в установленому порядку, в тому числі передбачені установчими документами. Також державна реєстрація підприємства може бути скасована, і в результаті такий суб'єкт господарювання буде ліквідований [33].

Необхідно враховувати особливості оцінки внесків та методи їх обліку в процесі обліку держави та зміни статутного капіталу. Ці аспекти суттєво впливають на побудову руху та облік формування статутного капіталу. За загальним рішенням учасників, згідно з умовами, передбаченими установчими документами, нарахування внесків до статутного капіталу здійснюється в грошових одиницях України. Матеріальні цінності, внесені учасниками до статутного капіталу, оцінюються відповідно до первинних документів, що підтверджують ціну закупівлі (рахунки-фактури, накладні тощо) [33].

Якщо до статутного капіталу входить майно, документи, що підтверджують його вартість, на яке відсутні, то її визначають засновники (учасники), складається протокол зборів засновників. У разі виникнення суперечок щодо оцінки майна засновниками вона проводиться аудиторською фірмою. Враховане майно (матеріальні активи), яке вносять учасники в натуральній формі до внесків до статутного капіталу або оплати акцій, відображається в бухгалтерській та балансовій сумі, беручи до уваги їх вартість, що була визначена в установленому

порядку, та всі витрати на державну реєстрацію і доставку (обладнання, яке вимагає монтажу, а також вартість його монтажу та монтажу).

В результаті переоцінки основних фондів, незакінченого будівництва, нематеріальних активів, а також за рахунок безоплатного отримання необоротних активів збільшується сума іншого додаткового капіталу. Зменшення іншого додаткового капіталу відбувається за рахунок амортизації цих необоротних активів, амортизації та вибуття, які відносяться до додаткового капіталу [34].

Резервний капітал створюється відповідно до законодавства України та у порядку, встановленому установчими документами підприємства, або відповідно до його облікової політики. Його створення є обов'язковим тільки для підприємств з іноземними інвестиціями та акціонерних товариств. Чим більший резервний капітал, тим більша ймовірність відшкодування збитків, що були понесені підприємством з різних причин в результаті господарської діяльності [35].

Інтеграційні процеси, що відбуваються в даний час в країні, призвели до суттєвих змін у процесі ведення підприємницької діяльності. Це не уникло методу обліку власного капіталу, який служить основою для функціонування підприємства. Було розглянуто формування бухгалтерської інформації про власний капітал компанії, внаслідок чого було запропоновано внести зміни до робочого плану рахунків компанії в частці резервного капіталу, а саме: виділення трьох субрахунків.

Запропоновані методи відображення власного капіталу в бухгалтерському обліку та узагальнення інформації про нього у звітності покращать інформаційне забезпечення управління. За результатами дослідження робимо висновок, що проблема обліку стану та змін власного капіталу підприємства вимагає подальшого поглибленого вивчення науковцями.

Враховуючи вищевикладене, на законодавчому рівні всі суб'єкти господарювання поділяються на дві групи за критеріями розкриття інформації про результати фінансово-господарської діяльності. До першої групи належать ті, хто відповідно до закону або за власним добровільним рішенням ведуть облік відповідно до міжнародних стандартів, а відповідно до національних стандартів формували фінансову звітність, яка за формою та змістом не відповідає міжнародним правилам економічних показників. До другої групи належать компанії, які вели облік та складали фінансову звітність відповідно до вимог національних стандартів бухгалтерського обліку. Відповідно до цієї процедури звітності всі суб'єкти господарювання були змушені узагальнювати фінансові дані бухгалтерських записів в єдиній формі звітності, але з різними підходами до бухгалтерського обліку.

Інформація про складові власного капіталу розкривається у всіх поточних формах фінансової звітності з різним ступенем деталізації. Основною базою інформації, що характеризує фінансовий та майновий стан суб'єкта господарювання, є Баланс, який на певну дату надає дані про економічні активи за їх складом та місцезнаходженням та джерелами формування.

Згідно цьому, у звіті про власний капітал висвітлюється інформація про зміни власного капіталу підприємства протягом звітного періоду. У стовпцях звіту про власний капітал, призначених для позначення складових власного капіталу, зазначаються показники, перелічені в розділі I "Власний капітал" пасиву балансу.

2.3 Методика складання та порядок подання Звіту про власний капітал

Найбільш інформативно наявність та зміни у власному капіталі представлені у Звіті про власний капітал. Алгоритм складання такого Звіту представлено на

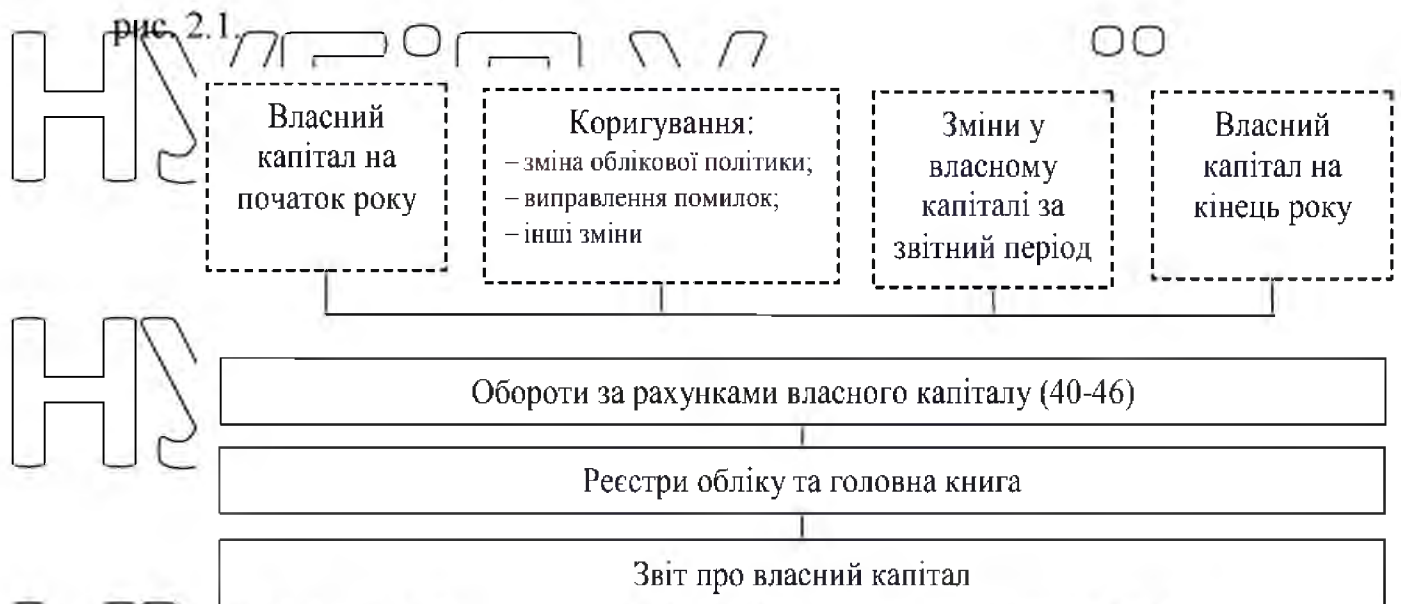


Рис. 2.1. Алгоритм складання Звіту про власний капітал

Отже, заповнення звіту слід розпочинати з заповнення рядка “Залишок на початок року”. Дані беремо з I розділу пасиву балансу. Далі поетапно показуємо по колонкам зміну кожної компоненти власного капіталу.

Відповідно до Інструкції про застосування Плану рахунків [9], визначено класифікацію власного капіталу та забезпечення зобов’язань на рахунках бухгалтерського обліку.

- рахунок 40 «Зареєстрований (майновий) капітал»;
- рахунок 41 «Капітал у дооцінках»;
- рахунок 42 «Додатковий капітал»;
- рахунок 43 «Резервний капітал»;
- рахунок 44 «Нерозподілені прибутки (непокриті збитки)»;
- рахунок 45 «Вилучений капітал»;
- рахунок 46 «Неоплачений капітал»;
- рахунок 47 «Забезпечення майбутніх витраті платежів»;
- рахунок 48 «Цільове фінансування і цільові надходження»;

- рахунок 49 «Страхові резерви».

Отже, для обліку господарських операцій, пов'язаних із формуванням власного капіталу, рухом та зміною його структури, використовуються рахунки класу 4 «Власний капітал і забезпечення зобов'язань». Рахунки цього класу призначені для узагальнення інформації про стан і рух коштів різних видів капіталу - статутного, пайового, у дооцінках, додаткового, резервного, вилученого, неоплаченого, а також нерозподілених прибутків (непокриті збитки), цільових надходжень, резервів майбутніх витрат і платежів, страхових резервів.

Також ці рахунки дають необхідну інформацію для контролю за рухом капіталу та складання звітності про нього доступність і ефективність використання.

На них мають вплив:

- коригування внаслідок виправлення помилок (НП(С)БО 6 «Виправлення помилок і зміни у фінансових звітах»);

- чистий прибуток (збиток) – з розділу I Звіту про фінансові результати;

- інший сукупний дохід (за компонентами) – з розділу II Звіту про фінансові результати; розподілу прибутку (нарахування дивідендів) – з аналітики по 441, 443, 671 рахункам;

- внески учасників – аналітика по 46, 40 рахункам;

- вилучення капіталу – аналітика по 45, 40 рахункам.

Інформація про власний капітал підприємства, яка накопичується на рахунках бухгалтерського обліку, відображається у фінансовій звітності. В табл.

2.7 наведено кореспонденції рахунків з відображення змін у власному капіталі.

Наступним етапом підраховуються загальні зміни в капіталі. Вони можуть бути як зі знаком “+”, так і в дужках (знак “-”). Потім визначається залишок власного капіталу на кінець.

При підрахунку останньому має виконуватися рівність:

Залишок власного капіталу на кінець = Залишок на початок + Зміни в

капіталі

Таблиця 2.7

Кореспонденції рахунків з відображення змін у власному капіталі

№ з/п	Кореспонденція рахунків		Зміст господарської операції
	дебет	кредит	
1	46	401	Оголошено статутний капітал
2	31	46	Відображено внески учасників у статутний капітал підприємства коштами на поточний рахунок
3	20,22,28	46	Відображено внески учасників у статутний капітал у вигляді
4	42	40	Збільшено розмір статутного капіталу за рахунок додаткового капіталу
5	443	40	Відображено реінвестування прибутку
6	443	671	Нараховано дивіденди за рахунок прибутку підприємства
7	671	40	Відображено реінвестування дивідендів
8	40	672	Відображено зменшення статутного капіталу
9	451	31	Відображено операції з викупу акцій

Залишок власного капіталу на кінець та відповідні його складові мають збігатися з показниками I розділу Звіту про фінансовий стан (баланс) на кінець звітного року.

Відмітимо, що для більшості підприємств значення іншого сукупного доходу, коригувань, внесків учасників і вилучення капіталу – нульові. Дивіденди теж частіше не нараховують. Тому здебільшого Звіт про власний капітал містить заповнені рядки щодо впливу чистого прибутку (збитку) та залишків власного капіталу на початок і кінець періоду. Детальніше інформація по заповненню Звіту про власний капітал наведена в Додатку Б.6.

Як зазначає Варічева Р.В., особливість заповнення полягає у тому, що зміна одного виду капіталу одночасно призводить до зміни іншого виду капіталу. Водночас показники, які призводять до зменшення залишку відповідного елемента власного капіталу в Звіті про власний капітал відображаються у дужках.

Не виключаються і зміни, які в цьому Звіті зачіпають тільки один вид капіталу,

наприклад, таке витрачання прибутку як нарахування дивідендів слід показати тільки зменшенням нерозподіленого прибутку [29].

Отже, погоджуємось із Варічева Р.В., яка зазначає, що Звіт про власний капітал вирізняється значною деталізацією і враховує усі коригування, пов'язані із зміною облікової політики підприємства, виправленням помилок, будь-які інші зміни в обліку, що впливають на оцінку елементів (джерел) власного капіталу.

[29]

Певна інформація про складові власного капіталу відображена також у Примітках до річної фінансової звітності. Всі підприємства розкривають в них інформацію про призначення та умови використання кожного елемента власного капіталу (крім зареєстрованого (пайового) капіталу). Так, Акціонерні товариства наводять у Примітках інформацію про:

1) Загальну кількість та номінальну вартість акцій, на які передбачається

здійснити передплату;

2) Загальну кількість та номінальну вартість акцій, на які здійснено передплату, порівняно з передбаченими величинами.

3) Загальну суму коштів, одержаних у ході передплати на акції, у такому

розрізі:

- всі грошові кошти, внесені як плата за акції, із зазначенням кількості акцій;

- вартісна оцінка майна, внесеного як плата за акції, із зазначенням кількості акцій;

- загальна сума іноземної валюти, внесена як плата за акції, із зазначенням кількості акцій та курсу, за яким валюту зараховано в обліку;

4) Акцій у складі статутного капіталу за окремими типами і категоріями:

- кількість випущених акцій із зазначенням неоплаченої частини

статутного капіталу;

- номінальна вартість акцій;

– зміни протягом звітного періоду в кількості акцій, що перебувають в обігу,

– права, привілеї та обмеження, пов'язані з акціями, в тому числі обмеження щодо розподілу дивідендів та повернення капіталу;

– акції, що належать самому товариству, його дочірнім і асоційованим підприємствам,

– перелік засновників і кількість акцій, якими вони володіють;

– кількість акцій, які перебувають у власності членів виконавчого органу, та перелік осіб, частки яких у статутному фонді перевищують 5%;

акції, зарезервовані для випуску згідно з опціонами та іншими контрактами, із зазначенням їхніх термінів і сум;

5) накопичену суму дивідендів, не сплачених за привілейованими акціями;

6) суму, включену (або не включену) до складу зобов'язань, коли дивіденди були передбачені, але формально не затверджені [30].

Подання зазначеної вище інформації зумовлено необхідністю роз'яснення зовнішнім і внутрішнім користувачам змін, які відбуваються у складі власного капіталу підприємства протягом звітного періоду [31].

Отже, інформація про власний капітал на малих та мікропідприємствах відображена лише в балансі, що не повною мірою забезпечує потреби зовнішніх користувачів, і не пояснює причини змін складових власного капіталу. Тому за необхідності на цих підприємствах доцільно складати внутрішню звітність, в якій може бути передбачений рух та зміни складових капіталу підприємства.

Законодавством врегульовано, що фінансову звітність за міжнародними стандартами повинні складати публічні акціонерні товариства, страховики, банки а також господарючі суб'єкти, які здійснюють діяльність: з надання фінансових послуг, крім страхування та пенсійного забезпечення; з недержавного пенсійного забезпечення; допоміжну діяльність у сферах фінансових послуг і страхування.

МСБО 1 власний капітал розцінюється як внески власників і накопичений прибуток організації. В бухгалтерському балансі власний капітал поділяється на підкласи. Так, статутний капітал, нерозподілений прибуток і резерви відображаються окремо. Такі класифікації є показниками правових та інших обмежень можливості підприємства розподіляти чи по іншому використовувати власний капітал, оскільки вони мають значення для використання фінансових звітів для прийняття рішень [32].

Інформація про власний капітал на малих та мікропідприємствах відображена лише в балансі, що не повною мірою забезпечує потреби зовнішніх користувачів, і не пояснює причини змін складових власного капіталу. Тому за потреби на цих підприємствах доцільно скласти внутрішню звітність, в якій може бути передбачений рух та зміни складових капіталу підприємства.

У процесі дослідження встановлено, що найбільше інформації про власний капітал надають підприємства, що складають фінансову звітність за міжнародними стандартами. МСБО 1 передбачає подання більшого масиву інформації, ніж це передбачено вимогами НД(С)БО 1. Подається інформація про: загальний сукупний прибуток за період, впливи ретроспективного застосування або ретроспективного перерахунку для кожного компонента власного капіталу, зіставлення вартості на початок та на кінець періоду, рух капіталу тощо.

З метою деталізації даних про суми нерозподіленого прибутку (збитку) звітного періоду слід у розділ І пасиву Балансу (Звіту про фінансовий стан) внести рядок 1421 "Нерозподілений прибуток (непокритий збиток) за період". У свою чергу пропонуємо рядок 1420 перейменувати у "Накопичений нерозподілений прибуток (непокритий збиток) Балансу (Звіту про фінансовий стан), який визначається як сума залишку нерозподіленого прибутку (непокритого збитку) на початок періоду та прибутку (непокритого збитку) отриманого впродовж звітного періоду.

2.4. Взаємозв'язок Звіту про власний капітал з іншими формами фінансової звітності підприємства

Під час проведення аналізу та для порівняння ефективності діяльності різних підприємств важливе значення має наявність достатніх знань у користувачів щодо взаємоперевірки показників, які наведені у різних формах фінансової звітності суб'єктів господарювання.

На практиці це призводить до того, що у різних суб'єктів господарювання набір показників у кожній формі фінансової звітності може відрізнятися за їх кількістю відповідно до наявної інформації про активи, зобов'язання, доходи та витрати. Тому важливо пам'ятати про право суб'єктів господарювання самостійно формувати перелік статей кожної форми фінансової звітності із дотриманням їх місця розташування у формі відповідно до кодифікації рядків, яка закріплена у НП(С)БО 1.

Для допомоги у проведенні аналізу показників форм фінансової звітності Міністерством фінансів були розроблені Методичні рекомендації з перевірки порівнянності показників фінансової звітності [36], у яких наведено показники, які можна взаємо перевірити у фінансовій звітності підприємства як усередині однієї форми, так і з використанням даних кількох форм фінансової звітності.

На рис. 2.2 наведено послідовність складання та взаємозв'язки між показниками форм фінансової звітності ПСП «Агрофірма «Світанок».

Структура і склад Звіту про власний капітал передбачають розкриття причин, які упродовж звітного року вплинули на зміну власного капіталу підприємства. Звіт про власний капітал вирізняється значною деталізацією і враховує усі коригування, пов'язані із зміною облікової політики підприємства, виправленням помилок, будь-які інші зміни в обліку, що впливають на оцінку елементів власного капіталу.

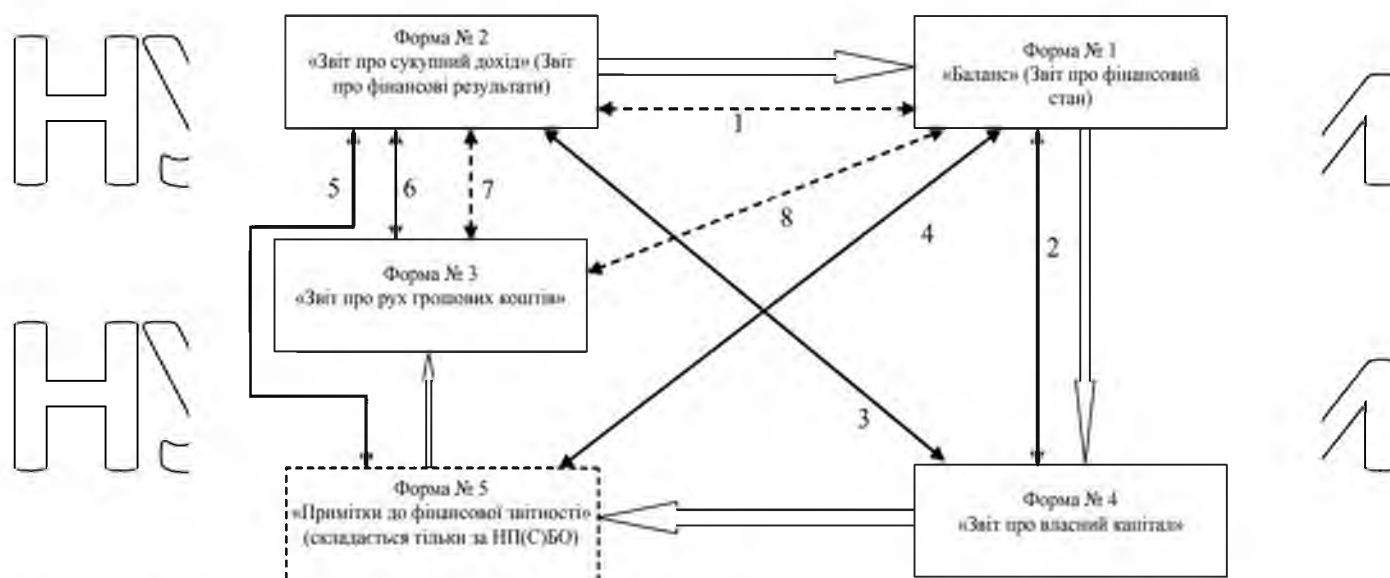


Рис. 2.2. Послідовність складання та взаємозв'язки між показниками форм фінансової звітності

Звіт про власний капітал складається за рік усіма підприємствами, організаціями та іншими юридичними особами усіх форм власності, крім банків, бюджетних установ, суб'єктів малого підприємництва та підприємств, які відповідно до законодавства застосовують міжнародні стандарти фінансової звітності. Звіт про власний капітал складається у тисячах гривень. Для забезпечення порівняльного аналізу інформації підприємства повинні додавати до річного звіту про власний капітал звіт за попередній період.

При складанні Звіту про власний капітал необхідно враховувати значення по позитивних і від'ємних показниках, оскільки та сама зміна у складі власного капіталу може відобразитися для одного його виду як зменшення, а для іншого – як збільшення. Від'ємні показники (тобто показники, що зменшують власний капітал) наводяться у круглих дужках. При складанні Звіту про власний капітал необхідно враховувати значення по позитивних і від'ємних показниках, оскільки та сама зміна у складі власного капіталу може відобразитися для одного його

виду як зменшення, а для іншого – як збільшення. Від’ємні показники (тобто показники, що зменшують власний капітал) наводяться у круглих дужках.

Інформації про власний капітал, що наводиться у формі № 1 «Баланс (Звіт про фінансовий стан)» і формі № 4 «Звіт про власний капітал», недостатньо для зовнішніх і внутрішніх користувачів, адже з наведених даних невідомо скільки і яких акцій має підприємство, яка їх ціна тощо. Тому у формі № 5 «Примітки до річної фінансової звітності» повинна розкриватися інформація про призначення та умови використання кожного елемента власного капіталу.

Підприємства, які не є акціонерними товариствами, наводять у примітках до фінансових звітів інформацію про: розподіл часток статутного капіталу між власниками; права, привілеї або обмеження щодо цих часток; зміни у складі часток власників у статутному капіталі [37].

Значення одержаних результатів статті полягає у застосуванні на практиці виявлених стабільних та нестабільних зв’язків між показниками різних форм фінансової звітності у процесі їх підготовки та проведенні контролю правильності заповнення. Застосування запропонованих автором зв’язків дасть змогу удосконалити організацію процесу формування показників форм фінансової звітності, а також значно підвищити цінність та ефективність використання обліково-аналітичної інформації у процесі планування, контролю, аналізу діяльності та прийняття управлінських рішень.

Отже, заключним етапом у системі бухгалтерського обліку є складання фінансової звітності, яка узагальнює і систематизує інформацію про діяльність підприємства та яка необхідна усім зацікавленим користувачам для прийняття ефективних управлінських рішень.

2.5. Складання фінансової звітності в умовах комп'ютерного середовища та забезпечення аналітичності її інформації

Звітність складається із взаємопов'язаних та узагальнених облікових реєстрів, які не тільки дають можливість вивчити діяльність суб'єкта господарювання, а й також надають можливість проаналізувати використання та придбання ресурсів фінансові результати за певний період. Звітність є основним засобом комунікації, кінцевий продукт бухгалтерського обліку, спрямований на задоволення потреб внутрішні та зовнішні користувачі облікової інформації.

Розвиток системи звітності – безперервний, поступальний процес, який триває покращується під впливом таких факторів, як економічні умови, політичні умови, потреби користувачів, технологічне забезпечення, організаційне забезпечення колекції облікові дані.

Розробка бухгалтерської звітності також ілюструє формування глобальних і локальних товарних і фінансових ринків, відображає сформований економічний порядок на рівні окремих країн або інших територіальних утворень.

Аналізуючи розвиток звітності, по-перше адже треба з'ясувати головний напрямок розробки, що є одним із видів наук знання, що дозволяє не тільки вказати окремі шляхи розвитку звітності, а й сформулювати алгоритм вдосконалення практики складання різних видів звітності на основі зазначених тенденцій. Розрізняти тенденції розвитку репортажу, що мають локальний характер, тобто вони під вплив національних обмежень і тенденцій розвитку глобального характеру, що відображають міжнародні тенденції розвитку бухгалтерського обліку та звітності у світі. В силі специфіка бухгалтерського обліку як науки тенденції його розвитку та тенденції розвитку звітності є динамічним явищем, оскільки перебувають у стані постійних змін. Деякі тенденції розвитку з часом втрачають актуальність. Тому, враховуючи тенденції розвитку звітності з метою вдосконалення методології її складання та аналізу,

необхідно розглянути лише ті, які актуальні сьогодні в сучасних економічних умовах. Роберт Г. Герц виділив такі основні тенденції розвитку звітності у світі:

– зміщення акценту на забезпечення своєчасності звітності, яка стає серйозною проблемою для компаній, оскільки обсяг інформації, яку необхідно зібрати та опрацювати;

– зростання рівня регулюючого тиску на процес складання звітності, що проявляється в збільшенні вимог щодо дотримання стандартів, правил, норм і пов'язано із поширенням фінансової кризи;

– зростання обсягів змістовного контенту, що пов'язано з появою нових стандартів бухгалтерського обліку, а також нових вимог регулятора, зокрема, рух в сторону збільшення у складі звітності ключових індикаторів діяльності та інформаційних показників, включаючи інформацію про екологічні і соціальні наслідки діяльності компаній [38].

Вирішення таких завдань визначає однією з головних тенденцій розвитку звітності, яка полягає в тому, щоб отримати довіру зі сторони користувачів через надання їм якісної та достовірної інформації, яка дозволить передбачити майбутнє, з метою попередження негативних явищ, особливо у сфері ризикових інвестицій. Такий тренд є пріоритетним для нашої країни, оскільки воно безпосередньо пов'язане з вирішенням існуючих економічних проблем, а саме з покращенням інвестиційного клімату та підвищення конкурентоспроможності інноваційні підприємства.

Поява інтегрованої звітності є результатом еволюції системи бухгалтерського обліку у напрямку задоволення зростаючих вимог користувачів і підвищення прозорості та актуальності облікової інформації. На відміну від інших форм звітності, наказ складання яких регулюється нормативно-правовими актами, інтегрована звітність виникла в результаті поступового накопичення досвіду корпоративної звітності під впливом вимог ринку.

Одна з сучасних національних тенденцій розвитку звітності стосується порядку подання звітності, її форми, переліку показників, що до них включаются. Ці елементи є одними із найбільш змінюваних елементів сучасної української звітності. Бажання якомога краще вдосконалити звітність, зробити її більш оперативнішою, детальнішою і якіснішою, інколи призводило до того, що фактичні відображення змін не встигали за змінами, які впроваджувались нормативними актами та не могли застосовуватися на практиці з моменту їх опублікування в офіційних виданнях.

Отже, податкова звітність – це документи, які відповідно до законодавства подаються платниками податків до органів ДФСУ і на підставі яких здійснюється нарахування або сплава податку, збору (обов'язкового платежу). Цей вид звітності складається на основі даних фінансового обліку з наступним коригуванням відповідно до податкового законодавства. Всі види звітності є взаємозв'язаними між собою через використання спільної інформаційної бази, тобто на основі звітності одного виду може формуватися звітність іншого виду. Однак, наразі не існує чіткого регламентування структури звітності підприємства, як в законодавчій базі, так і серед напрацьовань науковців. Звідси виникають різні тлумачення щодо сутності, призначення та класифікації окремих видів звітності.

Таким чином, всі користувачі фінансових звітів повинні отримувати з цих звітів достовірну, повну інформацію про всі результати господарської діяльності в минулому, які здатні вплинути на прийняття управлінських рішень в майбутньому. Для цього потрібно так організувати ведення бухгалтерського обліку, щоб отримані від нього дані задовольняли всі вимоги, які висуваються до фінансових звітів.

Суб'єкти господарювання – платники податку на прибуток – разом з декларацією з податку на прибуток подають органам ДФСУ і фінансову звітність.

Річна фінансова звітність подається також органам державної статистики [39].

Сутність обліково-аналітичного забезпечення відображення фінансової та нефінансової інформації у звітності підприємств формується за рахунок сукупності інформаційних ресурсів, які сприяють ефективній реалізації процесу управління, зокрема розробленню та реалізації управлінських рішень.

Система забезпечення бухгалтерського обліку та аналітичної звітності є складовою загальної системи управління. Її суть полягає в об'єднанні обліково-аналітичних операцій в один процес, проведенні оперативного мікроаналізу, забезпечення безперервності цього процесу та використання його результатів для формування рекомендацій до прийняття управлінських рішень [40].

Отже, для складання якісного управлінського звіту необхідно, щоб система обліково-аналітичного забезпечення підприємства базувалася на даних бухгалтерського обліку, в тому числі оперативних, а також використовувала статистичні, виробничі, довідкові та ін. види інформації для економічного аналізу та містять підсистеми управління, які виконують відповідні функції та взаємодіють між собою через інформаційні потоки. Це дозволить забезпечити управлінський персонал підприємства обліково-аналітичною інформацією, необхідною для прийняття обґрунтованих та ефективних рішень.

Висновки до розділу 2

У розділі 2 була висвітлена організаційно-економічна характеристика ІСП "Агрофірма "Світанок". На підприємстві було проведено горизонтальний та вертикальний аналіз балансу, на основі якого зроблено такі висновки, що в 2021 році в порівнянні з 2019 роком: Загальна земельна площа господарства не змінилась; Чисельність працівників зросла на 28,85%, але проаналізувавши забезпеченість та використання трудових ресурсів господарства, можна сказати, що всі показники наявності та використання трудових ресурсів на підприємстві суттєво не змінились; Вартість основного капіталу зросла на 1 077 120 грн; Чистий дохід виріс на 985 879 грн; рентабельність підприємства становить 50,3%,

що є доволі гарним показником. Було висвітлено методику складання та порядок подання Звіту про власний капітал. Показано взаємозв'язок Звіту про власний капітал з іншими формами фінансової звітності підприємства. Продемонстровано складання фінансової звітності в умовах комп'ютерного середовища та забезпечення аналітичності її інформації.

НУБІП України

НУБІП України

НУБІП України

НУБІП України

НУБІП України

НУБІП України

РОЗДІЛ 3

КОНТРОЛЬ ПОКАЗНИКІВ ЗВІТУ ПРО ВЛАСНИЙ КАПІТАЛ

3.1. Методичні прийоми та джерела проведення контролю

За останні роки багато зроблено в розвитку методології контролю як однієї із специфічних економічних наук. Внутрішній контроль – комплексна система, яка поєднує в собі управлінський облік, планування, розробку бюджету, а також аналіз відхилень фактичних результатів діяльності від планових, підтримку прийняття оптимальних управлінських рішень.

Фахівці з обліку та менеджменту висловлюють певною мірою суб'єктивні погляди на сутність, зміст і функції внутрішнього контролю. Порівнюючи та аналізуючи зміст визначень, можна чітко стверджувати, що це найважливішим засобом успішного функціонування підприємства, оскільки:

- надає інформацію для управління трудовими і фінансовими ресурсами;
- сприяє оптимізації залежності «виручка – витрати – прибуток»;
- забезпечує необхідною інформацією для прийняття управлінських рішень шляхом інтеграції процесів збору, обробки, підготовки, аналізу, інтерпретації інформації;
- забезпечує виживання підприємства на рівнях тактичного і стратегічного управління.

Отже, внутрішній контроль, будучи обліково-аналітичною підсистемою в інформаційно-аналітичній системі управління підприємством, є основою її роботи. Водночас ВК можна вважати системним – він розвиває традиційні обліково-аналітичні та інші прийоми і методи, а також дозволяє розробляти ефективні управлінські рішення як оперативного, так і стратегічного характеру. В даний час обидві ці частини тісно пов'язані.

Сьогодні основним суб'єктом внутрішнього контролю за діяльністю господарських одиниць є власник. Тільки він наділений владними

повноваженнями щодо формування, використання та розподілу власності та результатів господарювання, а тому завжди виконує невід'ємну функцію зміцнення власності та забезпечення її збереження [41].

Внутрішній контроль, як функція управління, є засобом зворотного зв'язку між об'єктом управління та органом управління, що інформує про фактичний стан об'єкта та реальну реалізацію управлінських рішень.

Як управлінська функція, виконує дані завдання:

- своєчасно виявляти й усувати ті умови і фактори, які не сприяють ефективному веденню виробництва і досягненню поставленої мети;

- допомагати приймати найефективніші та доцільні рішення із загальних і спеціальних питань розвитку підприємства;

- надавати інформацію щодо процесів, що відбуваються під час діяльності суб'єкта господарювання;

- скоригувати діяльність суб'єкта господарювання або окремих його виробничих підрозділів;

- оцінювати правильність прийнятих рішень, своєчасність і результативність їх виконання;

- встановити, які саме підрозділи і служби підприємства, а також напрями його діяльності сприяють досягненню поставленої мети і підвищенню результативності діяльності підприємства [42].

Стосовно капіталу, як складної економічної категорії, багатоаспектність якої розкривається також у системі показників для його розрахунку, об'єктивно також необхідний комплексний системний розгляд питань його контролю, що включає велику комплекс підсистем і спеціальних завдань. Разом з тим, комплексний підхід до внутрішнього контролю за обігом капіталу визначається необхідністю вивчення всіх його складових частин і властивостей.

Особливу увагу слід звернути на технічну сторону оформлення нематеріальних активів, внесених учасниками (засновниками) до статутного

капіталу. Це майнові права на винаходи, на користування землею, природними ресурсами, ліцензії на певні види діяльності, плата за використання брокерського простору, товарні знаки, бренди. У бухгалтерському обліку нематеріальні активи оцінюються за договірними цінами. При цьому складають акт, який фіксує надходження нематеріальних активів на підприємство.

Своєчасність внесків до статутного капіталу засновники підприємства перевіряють за грошовими коштами (датою їх зарахування на банківський рахунок або внесення в касу підприємства); для основних засобів, матеріальних і нематеріальних активів (дата складання акта приймання-передачі основних засобів, матеріальних і нематеріальних активів або інших документів, що підтверджують надходження зазначених об'єктів на підприємство).

Внутрішній контроль за обігом капіталу – це система, яка забезпечує концентрацію контрольних дій на найбільш пріоритетних напрямках цієї діяльності підприємства, своєчасне виявлення відхилень її фактичних результатів від очікуваних та прийняття оперативних управлінських рішень, що забезпечують його нормалізацію.

Проте в ході виконання функцій внутрішнього контролю капіталу підприємства його обігові приділяється особлива увага. Виконання ВК забезпечує умови для своєчасного реагування на формування достатнього розміру капіталу та його прибутковості, оцінка оптимальності розподілу капіталу за напрямками його використання.

Метою внутрішнього контролю кругообігу капіталу є оцінка відповідності його етапів встановленим параметрам ефективності, узгодженості з цілями підприємства.

Систематичний контроль за кругообігом капіталу визначається взаємним зв'язком і взаємозалежністю елементів цієї системи. У свою чергу, система внутрішнього контролю за обігом капіталу є частиною, підсистемою іншої більш складної системи – системи комплексного економічного контролю підприємства.

Процес дослідження кругообігу капіталу повинен включати два основні аспекти, характерні для будь-якого системного дослідження: вивчення генетичних аспектів системи (в даному випадку це формування капіталу) і вивчення функціональних аспектів системи (процес функціонування капіталу).

У зв'язку з цим при проведенні внутрішнього контролю за обігом капіталу необхідно враховувати процеси його формування і розвитку, з одного боку, і процеси його функціонування - з іншого. Генетичну сторону капіталу під час перевірки вивчають шляхом оцінки та детального вивчення всієї сукупності джерел капіталу підприємства, шляхом оцінки процесу формування, контролю структури та інших якісних показників джерел формування капіталу, а також вивчення їх вартість. Функціональна складова цієї системи визначається відображенням ціни функціонуючого капіталу керуючої структури та інших якісних показників цієї категорії [43].

Вважаємо, що для організації контролю за обігом капіталу необхідно побудувати комплексну структурну модель, яка репрезентує методологію внутрішнього контролю складових і стадій обігу капіталу на всіх рівнях ієрархічного управління підприємством. В основу моделі внутрішнього контролю кругообігу капіталу повинні бути покладені його стадії: вкладення капіталу в засоби виробництва (придбання), процеси виробництва готової продукції та її реалізації, а в складі капіталу – компоненти, визначені в системі бухгалтерського обліку відповідно до національного положення (стандарту) бухгалтерського обліку та МСФЗ.

Організація внутрішнього контролю за обігом капіталу передбачає: визначення суб'єктів контрольних процедур, визначення об'єктів, що підлягають контролю, визначення основних завдань внутрішнього контролю за обігом капіталу, систематизацію джерел інформації, які є основою контролю. Схему організації внутрішнього контролю за обігом капіталу підприємства можна представити у вигляді рис. 3.1.

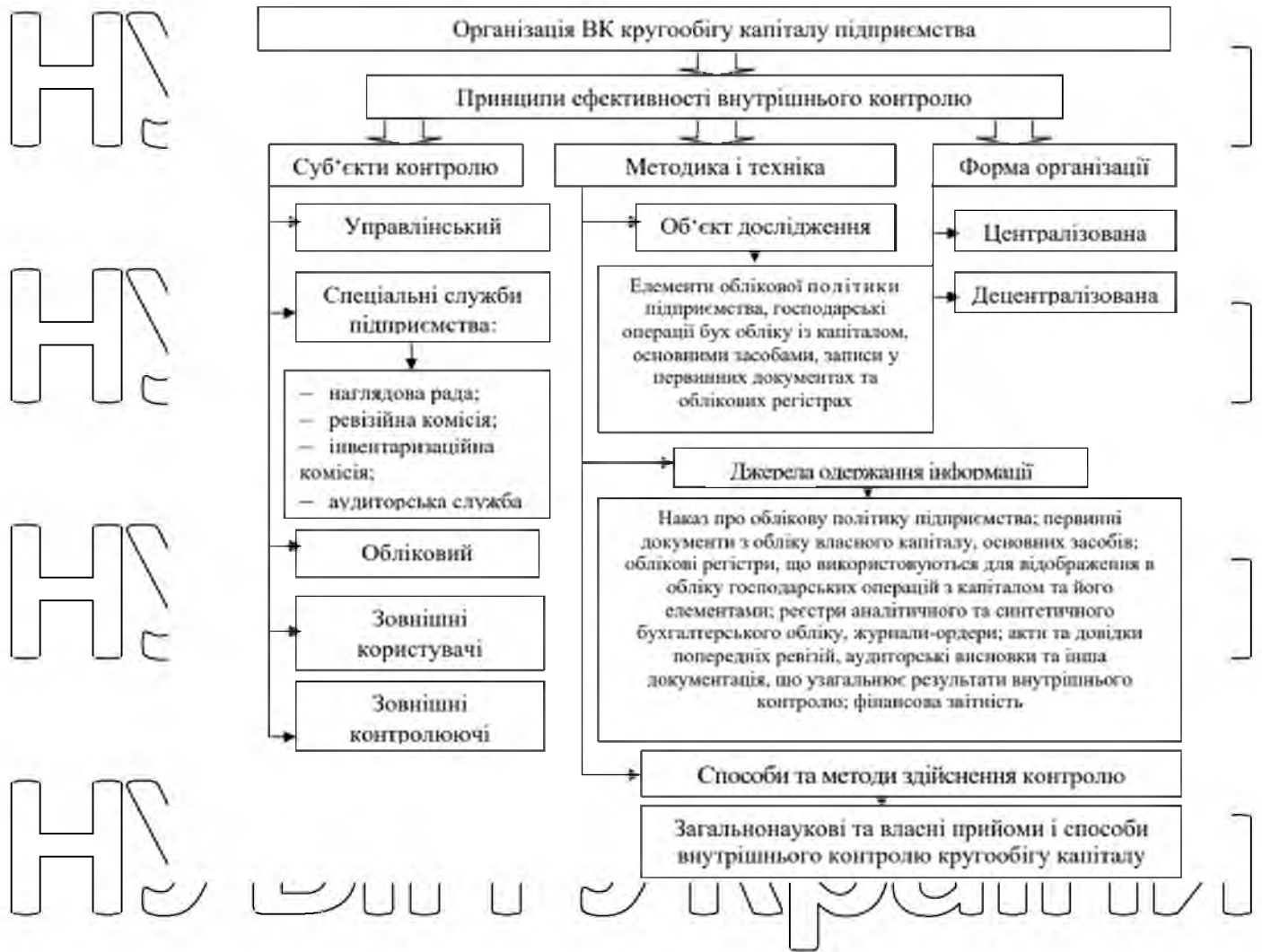


Рис. 3.1. Схема організації внутрішнього контролю кругообігу капіталу підприємства

Аналізуючи рис. 3.1 відмітимо, що організація внутрішнього контролю за обігом капіталу підприємства має бути цілісною системою взаємопов'язаних методів, прийомів і методів, що охоплює весь комплекс внутрішньо-контрольних процедур, починаючи з формування інформаційної бази і закінчуючи узагальненням результатів контролю.

Управління обігом капіталу – це управління структурою та вартістю джерел фінансування з метою підвищення рентабельності капіталу та спроможності підприємства виплачувати доходи кредиторам і співвласникам підприємства.

[44] З огляду на це внутрішній контроль у системі управління капіталом має бути спрямований на вирішення низки основних завдань (рис. 3.2).



Рис. 3.2. Основні завдання внутрішнього контролю в системі управління капіталом підприємства

До основних методичних прийомів контролю бухгалтерського обліку, звітності та фінансового стану належать: аналітичне та структурне групування балансових показників; тематичні опитування; узагальнення даних; порівняння даних балансу та звіту про фінансові результати; систематизація даних у вигляді аналітичних таблиць; порівняння наявних власних оборотних коштів з їх нормативами та обсягами імобілізації; розрахунково-аналітичні методи визначення показників оборотності оборотних коштів; оцінка динаміки та складу дебіторської та кредиторської заборгованості; аналіз кореспонденції рахунків і тематична експертиза даних про використання оборотних коштів не за

призначенням; балансові та розрахункові методи визначення показників фінансової стійкості, оцінка співвідношення дебіторської та кредиторської заборгованості, узагальнення результатів внутрішнього контролю у вигляді аналітичних таблиць, графіків (діаграм).

Отже, основою внутрішнього контролю управління обігом капіталу підприємства є контроль за формуванням власних фінансових ресурсів. Тому з метою забезпечення ефективного управління цим процесом на підприємстві розробляється та періодично коригується спеціальна фінансова політика, яка має бути спрямована на залучення власних фінансових ресурсів з різних джерел відповідно до потреб його розвитку в наступному періоді. Проте, для забезпечення ефективності внутрішнього контролю обігу капіталу компанії, ми виділили обов'язкові процедури визначення «критичних контрольних точок» для оцінювання забезпечення мінімізації фінансового ризику, пов'язаного з використанням капіталу; вибір оптимальних видів і методів ведення ВК кругообігу капіталу підприємства при прийнятті тактичних і стратегічних управлінських рішень; забезпечення принципів ефективного внутрішнього контролю кругообігу капіталу підприємства: принципу відповідальності, принципу податкового повідомлення про відхилення, принципу інтегрованості, принципу постійності, принципу комплексності, принципу розподілу відповідальності, тощо.

3.2 Методика контролю ефективності формування та використання власного капіталу та відображення у звітності показників

Саме на власному капіталі базуються основні сфери функціонування підприємства, наприклад, його участь у кредитних відносинах. Водночас у зв'язку з наявністю підприємств різних форм власності існують особливості обліку та контролю власного капіталу. Контроль власного капіталу та установчих

документів не можна розглядати окремо один від одного, оскільки такий елемент власного капіталу, як статутний, є основою діяльності будь-якого підприємства і закріплюється в його установчих документах, які також можуть містити відомості про інші види власний капітал.

Контроль установчих документів передбачає ретельну перевірку правових підстав права діяльності суб'єкта господарювання відповідно до вимог чинного законодавства.

Основними методами, які використовує суб'єкт контролю при контролі власного капіталу, є опитування, порівняння, вибіркове дослідження, інспектування - перевірка записів, документів або матеріальних цінностей, аналітична перевірка.

Методика контролю власного капіталу передбачає перевірку правильності ведення бухгалтерського обліку суб'єктом господарювання. Доцільно буде звернути увагу на дотримання працівниками бухгалтерії основних принципів бухгалтерського обліку. Крім того, необхідно перевірити дотримання вимог НП(С)БО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» щодо показників якості облікової інформації про фінансові результати, дотримання основних принципів складання звітності [45].

Основні процедури контролю, визначені в МСА 500 «Аудиторські докази», такі: перевірка, спостереження, зовнішнє підтвердження, запит, перерахунок, повторне виконання, аналітичні процедури. Методологія виконання аудиторських процедур полягає в самостійному застосуванні окремих методів і прийомів контролю [46]. Звісно, їх також використовують і при проведенні внутрішнього контролю.

Спочатку контролер вивчає:

- форму власності, яка зображує особливості цивільно-правового статусу акціонерів підприємства;
- організаційно-правову форму підприємства;

– величину статутного капіталу підприємства емітента та його структури за частками в капіталі;
 – географічне походження та цивільно-правовий статус учасників (акціонерів) підприємства;

– наявність великих акціонерів, які мають суттєвий контроль над підприємством.

Необхідно ознайомитися з концептуальними основами складання фінансової звітності, а також з обліковою політикою підприємства, враховувати прийнятність обраної облікової політики підприємства, специфіку його діяльності, а також обрану концептуальну основу складання фінансової звітності.

Процедура запиту є досить поширеною контрольною процедурою, особлива її цінність полягає в отриманні письмових відповідей. Найчастіше виникає потреба в інформації, що стосується нарахування дивідендів учасникам, а також можливих змін і доповнень до установчих документів. Запити та відповіді на них набувають особливого значення у випадках, коли відомості про засновників відповідно до внутрішніх розпорядчих документів суб'єкта господарювання є конфіденційними.

Процедура зовнішніх підтверджень застосовується не завжди, оскільки є підприємства, установчі документи та зареєстрований капітал яких роками не змінювалися. У такому випадку стороння перевірка не має сенсу. Інша справа, коли протягом досліджуваного періоду були внесені зміни до установчих документів, наприклад, при збільшенні пайового капіталу, і для його оцінки використовувався метод оцінки за справедливою вартістю, то дуже висока ймовірність того, що для підтвердження правильності оцінки необхідно звернутися за підтвердженням до третіх осіб.

Також необхідно перевірити, чи виник емісійний дохід під час продажу, випуску чи анулювання інструментів капіталу, правильність його відображення на субрахунку 421 «Емісійний дохід» та правильність розрахунку.

Здійснюється перевірка формування нерозподіленого прибутку. Перевірити обороти по рахунку 79 «Фінансові результати» за підсумками звітного періоду за видами діяльності та перевірити правильність визначення фінансового результату. Також необхідно перевірити правильність визначення прибутку відповідно до податкового законодавства України та звірити дані бухгалтерського обліку та порівняти їх [47].

На підставі рішень учасників (засновників) контролер перевіряє порядок розподілу прибутку, строки та порядок виплати частки прибутку.

Особливу увагу приділяється перевірці розподілу дивідендів. Розмір виплат залежить від частки засновників у статутному капіталі. Це рішення заноситься до протоколу.

На підставі протоколу керівник підприємства видає наказ про нарахування та виплату дивідендів. Наказ передається в бухгалтерію, яка повинна нарахувати дивіденди та виплатити їх засновникам і відобразити ці операції в бухгалтерському обліку. Суб'єкт контролю повинен перевірити ці документи, особливо перевірити дані бухгалтерського обліку та оподаткування дивідендів щодо податкових зобов'язань.

При проведенні перевірки власного капіталу перевіряють: залишки на рахунках бухгалтерського обліку та дані відомостей установчих документів та облікової політики; операції з формування та зміни статутного (пайового) капіталу; дотримання обмежень щодо викупу акцій та терміну погашення вилученого та неоплаченого капіталу; операції з капіталом у націнках і додатковим капіталом; операції з резервним капіталом; перевірити операції з прибутком компанії; ведення бухгалтерського обліку та відповідність даних фінансової звітності даним реєстрів бухгалтерського обліку в частині власного капіталу.

Контролер повинен отримати загальне уявлення про організацію бухгалтерського обліку на підприємстві, тому йому необхідно ознайомитися з

Наказом про облікову політику підприємства, оскільки цей внутрішній документ є основним джерелом отримання такої інформації.

На мою думку, доцільно переглянути Посадові інструкції бухгалтерів, до обов'язків яких входить ведення бухгалтерського обліку та звітності про власний капітал.

Методика внутрішнього контролю власного капіталу передбачає перевірку складання первинних документів. При цьому необхідно переконатися в наявності всіх правових підстав для здійснення господарських операцій, зафіксованих у первинних документах. Далі перевіряється наявність усіх необхідних реквізитів

первинних документів, правильність визначення кореспонденції рахунків, проведення арифметичної перевірки результатів.

Первинними документами з обліку власного капіталу на досліджуваному підприємстві є прибуткові касові ордери, рахунки-фактури, акти приймання-передачі основних засобів, нематеріальних активів, що входять до складу власного капіталу, виписки з розрахункового рахунку в національній та іноземній валюті з доданими до них підтвердними документами. Проаналізувавши всі перелічені документи, ми дійшли висновку, що вони складені відповідно до вимог чинного законодавства.

Одним із основних етапів обліку власного капіталу є визначення кореспонденції рахунків, а тому рахунки обліку власного капіталу також підлягають аудиту. Одночасно контролер перевіряє правильність відображення в бухгалтерському обліку власного капіталу відповідно до його призначення та характеристик, що звіряється з Планом рахунків бухгалтерського обліку та інструкцією до його застосування.

Правильно визначена облікова інформація щодо власного капіталу підприємства за звітний період переноситься в п'ять форм фінансової звітності, основною з яких для аудитора є Звіт про власний капітал. Саме Звіт про власний капітал дає нітке уявлення про зміни власного капіталу в розрізі структурних

елементів капіталу та причини змін і має велике значення для управління фінансовою діяльністю підприємства.

На заключному етапі перевірки необхідно узагальнити зібрані дані про власний капітал, скласти перелік виявлених ним помилок і порушень, оцінити суттєвість їх загального впливу на показники власного капіталу у фінансовій звітності.

За результатами перевірки власного капіталу контролер розробляє певні рекомендації щодо вдосконалення майбутньої діяльності підприємства, що перевіряється, звіт (акт) за результатами перевірки.

3.3 Узагальнення результатів контролю та їх вплив на прийняття управлінських рішень щодо ефективного використання власного капіталу

Систематизація наукових підходів до ефективності використання капіталу дозволяє стверджувати, що один науковий показник ефективності використання капіталу об'єднується у дві групи (показники, що характеризують ефективність використання капіталу на основі розрахунку його показники оборотності) та показники оцінки рентабельності, рентабельності капіталу [49], інші виділяють показники рентабельності [50] та ефект фінансового важеля.

У зв'язку з тим, що ефективність є важливим напрямком діагностики капіталу, необхідно сформувати методичну основу оцінки ефективності використання досліджуваного фінансового ресурсу.

Дослідження ефективності використання капіталу передбачає аналіз оборотності (інтенсивності), ефективності (рентабельності) та економічного ефекту від додаткового залучення відповідних видів цього фінансового ресурсу. Відповідно, системний аналіз оцінки ефективності використання капіталу підприємств необхідно здійснювати з позиції трьох взаємопов'язаних складових: рентабельності; економічний ефект; оборотність (рис. 3.3).



Рис. 3.3. Системний аналіз оцінки ефективності капіталу підприємств

Вибір цього напрямку методології пояснюється наступними причинами:

1) Економічний ефект відображатиме додатковий прибуток, підвищення рівня рентабельності власного капіталу внаслідок додаткового залучення позикового капіталу, що визначатиметься через ефект фінансового левериджу;

2) В основі методології оцінки рентабельності капіталу лежить базисний підхід до економічної ефективності, який виражається відношенням розміру економічного ефекту до розміру ресурсів або витрат. Прибуток є основним ефективним показником діяльності підприємства, але цей фінансовий показник не характеризує ефективність діяльності підприємства, використання фінансових ресурсів. Відповідно, для проведення комплексної діагностики капіталу суб'єктів АПК необхідні ефективні фінансові показники, у розрахунку яких бере участь цей показник ефективності. Тобто оцінка рентабельності капіталу має бути складовою методології досліджуваного наукового напрямку. Показники рентабельності будуть відображати співвідношення економічного ефекту до витрат (відповідних складових капіталу підприємства);

3) Оборотність (інтенсивність) використання капіталу сприятиме досягненню відповідного ефекту у вигляді збільшення та оптимізації розміру результуючих показників фінансової діяльності.

Показники прибутковості (рентабельності) забезпечують вивчення ефективності діяльності підприємства за співвідношенням ефекту (прибутку) і вартості витрачених ресурсів, а також доходу, отриманого в результаті їх використання.

Рентабельність капіталу (активів) визначається за формулою:

$$R_A = P_Q / A, \quad (3.1)$$

де P_Q – прибуток від реалізації продукції,

A – активи (валюта балансу).

Якщо чисельник та знаменник помножити на чистий прибуток від реалізації продукції V , то рентабельність активів можна вважати множенням двох показників: рентабельності реалізованої продукції R_P та ресурсовіддачі, або оборотності активів O_A (коефіцієнта трансформації K_T). Коефіцієнт K_T показує, скільки виручки підприємство отримує від реалізації з кожної грошової одиниці, вкладеної у активи підприємства:

$$R_A = P_Q \times V / A \times V = R_P \times V / V \times A = R_P \times O_A \quad (3.2)$$

Рентабельність операційної діяльності - свідчить про ефективність операційних витрат, пов'язаних з формуванням собівартості продукції, загальногосподарського управління та збутової діяльності та інших операційних витрат.

Рентабельність звичайної діяльності дозволяє досліджувати привабливість підприємства за певних умов господарювання відповідно до чинних положень

внутрішніх та зовнішніх нормативних документів та з урахуванням усіх видів витрат, які виникають на підприємстві та які можна передбачити [51].

Методичні рекомендації в частині стандартизації процедур експрес-аналізу Звіту про статутний капітал суб'єктів господарювання наведено на рис. 3.4.

Стандартні процедури	Технічні умови «нормальної» здатності генерувати прибуток
1. Верифікація інформації, узагальненої у Звіті про власний капітал	Відсутність арифметичних помилок за формальними ознаками та за суттєвістю $BK = A - Z = \text{ЧА}; BK = AK + НК;$ $AK = СК + ДК; НК = КД + РК + НП$ Позитивний аудиторський висновок Наявність аналітичної записки
2. Горизонтальний аналіз	
- збереження власного капіталу (T_{BK})	$T_{BK} = BK^1 / BK^0 \times 100\% > 100\%; \Delta_{\text{ЧА}} > 0$ $T_{BK} > T_{\text{НФ}}; T_{BK} > T_{\text{КА}}$
- накопичення резервного капіталу (T_{PK})	$TRK > 100\%;$
- накопичення нерозподіленого прибутку (НП)	$T_{НП} > 100\%; \Delta_{НП} > 0$
3. Вертикальний аналіз	
- накопиченого власного капіталу	$\Delta [(КД + РК + НП) / BK] > 0;$
4. Факторний аналіз за адитивними моделями	
- формування власного капіталу	$\Delta BK = AK + КД + РК + НП;$
- накопичення власного капіталу	$\Delta НК = КД + РК + НП$
5. Коефіцієнтний аналіз ключових показників	
- рентабельності власного капіталу (ROE)	$\uparrow ROE = \text{ЧП}_{(4100)} / BK$
- підприємницької активності - $K^{ПА}$	$\uparrow K^{ПА} = НП^1 / BK^0 > 0;$
- посилення захисту власного капіталу - K^{BK}	$\Delta K^{BK} = (ДК + РК) / BK > 0$
- ризику втрати власного капіталу - K_p^{BK}	$\uparrow K_p^{BK} = (СК + НП) / ДК + РК > 5;$
- рівня захисту статутного капіталу - $K_s^{СК}$	$K_s^{СК} = РК / СК > 0,25$
- рівня самофінансування - K^{CF}	$\uparrow K^{CF} = \Delta (РК + НП) / \text{ЧП} > 0;$
- рівня капіталізації чистого прибутку (ЧП) - $K_k^{ЧП}$	$\uparrow K_k^{ЧП} = НП / \text{ЧП}$
- рівня дивідендних виплат - $K^{ДВ}$	$K^{ДВ} = ВД_{(4200)} / \text{ЧП}_{(4100)}$
- рівня резервування чистого прибутку - $K_{\text{РВ}}^{\text{ЧП}}$	$K_{\text{РВ}}^{\text{ЧП}} = ВР_{(4010)} / \text{ЧП}_{(4100)} > 0,05$
- рівня прибутку інвесторів на вкладений капітал - K_n^{AK}	$\uparrow K_n^{AK} = ВД(4200) / АК$
- «ціни» власного капіталу (ставки дивиденду на номінал простої акції), % - Ц^{BK}	$\uparrow \text{Ц}^{BK} = ВД_{(4200)} / СК \times 100\%$

Рис. 3.4. Стандартизація процедур експрес-аналізу Звіту про власний капітал суб'єкта господарювання [53]

Найбільше значення для оцінки діяльності має показник фінансової рентабельності, тобто рентабельності власного капіталу. За допомогою фінансових показників цієї групи можна визначити ефективність використання коштів, вкладених власником у розвиток підприємства, порівняти їх з доходами від інших інвестицій.

Одним із важливих аспектів оцінки діяльності фірми є вивчення її ефективності з точки зору власника. Ефективність у цьому випадку, як і в багатьох інших, можна оцінити шляхом визначення показника рентабельності.

Однак простого розрахунку може виявитися недостатньо і його доведеться доповнити аналізом. Актуальним методом є факторний аналіз рентабельності власного капіталу.

Значення будь-якого виду аналізу важко переоцінити, а факторний аналіз рентабельності власного капіталу та інших показників є одним із найбільш оптимальних методів, що сприяє прийняттю правильних управлінських рішень

[52]

Поглиблені аналітичні можливості Звіту про власний капітал, які реалізовані за допомогою горизонтального аналізу, запропоновані на рис. 3.6.

Наведені аналітичні показники дають змогу отримати уніфіковані аналітичні висновки, а отже, прийняти їх стандартні рішення щодо зміни якості структури власного капіталу підприємства.

Систематична оцінка ефективності використання суб'єктом господарювання своїх ресурсів для досягнення позитивних результатів і створення сприятливого інвестиційного клімату, а також підтримання стабільного фінансового стану та

забезпечення постійного розширення і зростання обсягів виробництва і реалізації продукції і послуг є аналіз господарської діяльності підприємства. Динаміка капіталу компанії є найважливішим барометром рівня ефективності його господарської діяльності (підприємницької діяльності). Функціонування

капіталу підприємства в процесі його виробничого використання характеризується постійною кругообігом.

Аналітичні показники Звіту про власний капітал	Уніфіковані аналітичні висновки
Абсолютне відхилення власного капіталу $\Delta p.4300-10 - p.4000-10$	Інформація про збереження фінансового капіталу; прибуток заробляється, якщо абсолютне відхилення має позитивне значення
Абсолютне відхилення зареєстрованого капіталу $\Delta p.4300-3 - p.4000-3$	Інформація про зміну вкладеного капіталу; зміну зареєстрованої частини внесків власників до капіталу підприємства; спрямування прибутку до зареєстрованого капіталу та реалізацію власниками інвестиційних проектів розвитку підприємства; анулювання викуплених власних акцій на суму номінальної вартості; зменшення номінальної вартості акцій
Абсолютне відхилення капіталу у дооцінках $\Delta p.4300-4 - p.4000-4$	Інформація про переоцінку або перерахунок активів та зобов'язань; коригування збереження капіталу; про резерви переоцінки основних засобів, нематеріальних активів; безкоштовне отримання необоротних виробничих активів
Абсолютне відхилення додаткового капіталу $\Delta p.4300-5 - p.4000-5$	Інформація про ринкову реалізацію випуску акцій за ціною, що перевищує номінальну вартість, на суму перевищення (емісійний дохід); продаж викуплених власних акцій; анулювання власних акцій
Абсолютне відхилення резервного капіталу $\Delta p.4300-6 - p.4000-6$	Інформація про асигнування частини нерозподіленого прибутку; виплати дивідендів на привілейовані акції, виплати відсотків за облігаціями, покриття збитків
Абсолютне відхилення нерозподіленого прибутку $\Delta p.4300-7 - p.4000-7$	Інформація про зміни у звітному періоді статичного реінвестованого прибутку, що збільшує розмір активів; наслідки змін в обліковій політиці або виправлення суттєвих помилок, пов'язаних з попередніми періодами; збільшення (зменшення) внутрішнього джерела фінансування підприємства; інвестиційний потенціал щодо оновлення необоротних виробничих активів, поповнення оборотних матеріальних активів та розвитку соціальної сфери; виплату дивідендів, відрахування до резервного капіталу та зареєстрованого капіталу
Стійкість економічного зростання $\Delta [p.4300-7 / (p.4300-10 + p.4000-10) / 2] \times 100\%$	Інформація про динамічність накопичення власного джерела розширеного відтворення, сталість процесу самофінансування та безперервність розвитку господарської діяльності; відсоток накопичення нерозподіленого прибутку в 1 грн. власного капіталу для реінвестування

Рис. 3.5. Поглиблені можливості аналізу Звіту про власний капітал для стандартизації рішень про якість власних джерел фінансування [54]

Коефіцієнти оборотності та ділової активності підприємства показують ефективність використання капіталу підприємством (організацією). Коефіцієнти оборотності безпосередньо визначають ступінь платоспроможності підприємства (спроможність платити за своїми зобов'язаннями), фінансову стійкість і фінансовий ризик. Коефіцієнти оборотності в своїх розрахунках використовують як коефіцієнти рентабельності не чистий прибуток, а виручку від реалізації товарів і послуг. Це дає можливість оцінити не прибутковість підприємства, а його інтенсивність і швидкість оборотності ресурсів [55]

Для оцінки різня ділової активності підприємства особливе значення мають показники, що характеризують оборотність капіталу підприємства в цілому,

оборотність власного капіталу підприємства, а також оборотність його кредиторської заборгованості [56].

Коефіцієнт оборотності - фінансовий коефіцієнт, який показує інтенсивність використання (швидкість обороту) окремих видів капіталу (пасивів). Коефіцієнти оборотності є показниками ділової активності підприємства [57].

Оскільки оборотність капіталу тісно пов'язана з його рентабельністю і є одним із найважливіших показників, що характеризують інтенсивність використання коштів підприємства, його господарську активність, то при аналізі

процесу необхідно вивчати показники оборотності капіталу в детальніше встановити, на яких стадіях кругообігу відбулося уповільнення або прискорення руху коштів [58].

Збереженість власного капіталу є одним із показників якості управління фінансами на підприємстві. Плата за використання власного капіталу - це сума

прибутку, яку отримало підприємство. Аналізуючи Звіт про власний капітал ретроспективно, необхідно визначити питому вагу окремих складових власного капіталу, а також динаміку їх складу за окремі періоди. Аналізуючи Звіт про власний капітал у перспективі, з метою прогнозування тенденцій його

збереження, а отже, безперервності діяльності, доцільно застосувати екстраполяцію тенденції зростання балансової вартості власного капіталу принаймні за п'ять останніх років.

За результатами дослідження розроблено методичний підхід до оцінки ефективності використання капіталу. Відповідно, дослідження в даному

напрямку повинні базуватися на комплексній діагностиці цього фінансового ресурсу з точки зору рентабельності, економічного ефекту та оборотності (інтенсивності). На підставі проведеного дослідження обґрунтовано, що

показники рентабельності повинні включати показники рентабельності власного капіталу (у тому числі статутного); інвестовані (залучені) і постійні. Економічний

ефект слід визначати за допомогою показника фінансового левериджу, шляхом

оцінки додаткового прибутку та підвищення рівня прибутковості власного капіталу в результаті залучення позикового капіталу. Показники ефективності (інтенсивності) використання капіталу повинні характеризувати оборотність капіталу (у складових розділів), надавати інформацію про терміни погашення кредиторської заборгованості та характеризувати розмір і оборотність власного капіталу в процесі збутової діяльності.

Висновки до Розділу 3

Під час дослідження було прийнято, що відсутність системи внутрішнього контролю шкодить діяльності підприємства, у зв'язку з тим, що на досліджуваному підприємстві відсутня система внутрішнього контролю, рекомендовано призначити особу, відповідальну за встановлення контролю, про ситуацію Розглядаються методичні прийоми внутрішнього контролю та аналізу власного капіталу, які вирішують ланцюжок завдань.

У розділі 3 визначено методичні прийоми контролю та цілі аналізу власного капіталу в контексті забезпечення фінансової безпеки ТСП «Агрофірма "Світанок"». Ми переглянули загальну структуру власного капіталу станом на 2021 рік.

НУБІП України

НУБІП України

НУБІП України

ВИСНОВКИ

В поданій магістерській кваліфікаційній роботі дослідження питання облікового забезпечення формування і контролю показників Звіту про власний капітал ПСП "Агрофірма "Світанок". Результати дослідження показують, що:

1. Власний капітал є основою для створення господарських засобів та базою для процесу створення й подальшої діяльності підприємства.

Капітал забезпечує фінансування господарської діяльності товариства та виступає гарантом прав, з однієї сторони, власників, а з іншої – кредиторів у частині погашення заборгованості перед ними.

2. За вимогами НП(С)БО 1 "Загальні вимоги до фінансової звітності" власний капітал – це частка в активах господарства, що залишається після вирахування зобов'язань. З цього визначення стає зрозуміло, що з позиції

бухгалтерського обліку власний капітал є чистим активом, вираженим у грошовій оцінці, тобто сукупністю майнових засобів, призначених для забезпечення господарської діяльності підприємства.

3. За допомогою законодавчих та нормативних положень підприємство може контролювати правильність своєї господарської діяльності. Виокремлено рівні нормативного регулювання обліку операцій з власним капіталом в Україні:

міжнародний (визначає та надає загальні принципи, принципи та рекомендації щодо відображення в бухгалтерському обліку власного капіталу відповідно до міжнародних стандартів фінансової звітності); національного рівня (кодексів і законів України, П(С)БО, інструкцій, положень та рішень, а також листів ФССУ);

рівень підприємства (положення облікової політики та установчих документів, де встановлено альтернативи, самостійно обрані підприємством для задоволення власних інтересів щодо обліку власного капіталу).

4. Облік власного капіталу, як і бухгалтерський облік в цілому, починається з первинної документації. Організація первинної облікової

документації починається з виявлення складу господарських операцій та об'єктів, які повинні бути відображені в системі бухгалтерського обліку на підприємстві. Для бухгалтерського відображення операцій з власним капіталом використовуються дві групи документів, які ми виділили залежно від їх впливу на складові активів і пасивів підприємства.

5. Для повного розкриття інформації про події та операції, які вплинули на кінцеві залишки складових власного капіталу призначений Звіт про власний капітал (форма 4).

6. Збереженість власного капіталу є одним із показників якості управління фінансами на підприємстві. Плата за використання власного капіталу - це сума прибутку, яку отримало підприємство. Аналізуючи Звіт про власний капітал ретроспективно, необхідно визначити питому вагу окремих складових власного капіталу, а також динаміку їх складу за окремі періоди. Аналізуючи Звіт про власний капітал у перспективі, з метою прогнозування тенденцій його збереження, а отже, безперервності діяльності, доцільно застосувати екстраполяцію тенденції зростання балансової вартості власного капіталу принаймні за п'ять останніх років.

7. Основними методами, які використовує суб'єкт контролю при контролі власного капіталу, є опитування, порівняння, вибіркове дослідження, інспектування - перевірка записів, документів або матеріальних цінностей, аналітична перевірка.

8. Основними методами, які використовує суб'єкт контролю при контролі власного капіталу, є опитування, порівняння, вибіркове дослідження, інспектування - перевірка записів, документів або матеріальних цінностей, аналітична перевірка.

НУБІП УКРАЇНИ